- 75 -

KIYAMET SÛRESİ

Mushaf'taki sıralamaya göre kitabımızın 75., Nüzûl sıralamasına göre 31., Mufassal sûreler kısmının yedinci grubunun ilk sûresi olan Kıyamet sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. Âyetlerinin sayısı 40'tır.

"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla"

Hamd yalnız ve yalnız âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Salât ve selâm Allah'ın Rasûlü'ne, O'nun pâk aile halkına ve ashabına olsun. Rabbimiz bizden kabul buyur. Çünkü sen her şeyi işitensin, her şeyi bilensin.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

1-2. "Kıyamet gününe ve nedâmet çeken nefse yemin ederim (ki, insanlar öldükten sonra diriltileceklerdir). 3. İnsan, kemiklerini bir araya toplayamayız mı sanıyor? 4. Evet, Biz onu, parmak uçlarına varıncaya kadar bütün incelikleriyle yeniden yapmaya Kâdiriz. 5-6. Ama, insanoğlu gelecekte de suç işlemek isterde: "Kıyamet günü ne zamanmış!" der. 7-10. Gözün kamaştığı, ayın tutulduğu, güneş ve ayın bir araya getirildiği zaman işte o gün insan: "Kaçacak yer nerede?" der. 11. Hayır hayır; bir sığınak yoktur. 12. Ey insan! O gün, sen, Rabbinin huzuruna varıp durursun. 13. O gün, insanoğluna önde ve sonda yaptığı ne varsa bildirilir. 14-15. Özürlerini sayıp dökse de, insanoğlu, artık kendi kendinin şahididir. 16. Ey Muhammed! Cebrâil sana Kur'an okurken, unutmamak için acele edip onunla beraber söyleme, yalnız dinle. 17. Doğrusu o vahy olunanı kalbine yerleştirmek ve onu sana okutturmak Bize düşer. 18. Biz onu Cebrâil'e okuttuğumuz zaman, onun okumasını dinle. 19. Sonra onu açıklamak Bize düşer. 20. Hayır hayır; ey insanlar! Sizler, çabuk elde edeceğiniz dünya nîmetlerini seversiniz. 21. Âhireti bı-rakırsınız. 22-23. O gün birtakım yüzler Rabblerine bakıp parlayacaktır. 24. O gün birtakım yüzler de asıktır. 25. Kendisinin belkemiğinin kırılacağını zanneder. 26-27. Dikkat edin; can boğaza gelip köprücük kemiklerine dayandığı zaman: "Çare bulan yok mudur?" denir. 28. Artık ayrılık vaktinin geldiğini sanır. 29. Bacaklar birbirine do-laşır. 30. O gün sevk Rabbinin huzurunadır. 31-33. O, Peygamberi doğrulamamış, namaz kılmamış, ama yalanlayıp yüz çevirmiş, sonra da salına salına kendinden yana olanlara gitmişti. 34. Sana yazıklar olsun, yazıklar! 35. Daha ne olsun, sana yazıklar olsun, yazıklar! 36. İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır? 37. O, akıtılan bir meni damlası değil miydi? 38. Sonra kan pıhtısı olmuş, sonra Allah onu yaratıp şekil vermişti. 39. Ondan, erkek-dişi iki cins yaratmıştı. 40. Bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi? Elbette yeter.

Muhterem arkadaşlar, bu haftaki dersimizde inşallah Kıyamet sûresi, ya da La ugsimu sûresi diye bilinen, tümü Mekke'de nâzil olmuş 40 âyetlik bir sûre ile karşı karşıyayız. İnşallah bu sûreyi tanımaya çalışacağız. Bu sûrede Rabbimizin bize ulaştırmayı murad buyurduğu mesajlarını hep beraber tanımaya çalışacak ve hayatımızı onunla düzenleme gayreti içine gireceğiz inşallah.

Mekke döneminde Kâria sûresinden sonra nazil olmuştur. Adını ilk âyetinde geçen ölümden sonra dirilmeyi, doğrulmayı ifade e-den kıyame kelimesinden almıştır. Müşriklerden Adî b. Rebîa'nın Resûl-i Ekrem Efendimize gelerek kıyametten sorması, Resûlullah Efendimizin anlatımını dinledikten sonra, gözleriyle görmüş olsa bile inanmayacağını, zira çürümüş kemiklerin toplanıp yeniden bir beden oluşturmasının imkânsız olduğunu söylemesi üzerine sûrenin ilk bölümlerinin indiğine dair çeşitli rivâyetler bulunmaktadır.

Vahyin okunması ve muhafazasıyla ilgili bir ara bahsin dışında sûrenin konusu ölümün ardından yeniden dirilme olan muhtevasını dört bölümde ele almak mümkündür.

Birinci bölüm (âyet 1-5), kıyamet gününe ve kendisini kınayan nefse yemin edildikten sonra, kemiklerin yeniden toplanamayacağını sanan, insanların tekrar dirilişlerinin imkânsızlığını iddia eden kâfirlere karşı Allah'ın bırakın o kemikleri, insanın vücudunun en ufak parçası olan parmak uçlarını, parmak izlerini bile bir araya getirip eski haline sokmaya kâdir olduğu belirtilir. Sonra o gün fizikî âlemde meydana gelecek bir kısım değişiklerle insanların yaşayacakları şaşkınlıklara temas edilmektedir. Bu bölümde "kendini kınayan nefis" ifadesiyle reddettikleri o günle karşı karşıya gelen bu inkârcıların büyük bir pişmanlık duymaları ile birlikte, bu dünyada daha iyi Müslümanlık gerçekleştirememiş, daha güzel kulluklar yapamamış mü'minlerin de piş-manlık duyacaklarına işaret edilmektedir. Sûrenin 4. âyetindeki parmak uçlarının düzeltileceğine dair ifade, insanların parmak izlerinin bir birinden farklı olduğu tespitine dayanan ve suçluların bulunmasında yaygın bir biçimde kullanılan daktiloskopiye de işaret edilmektedir.

Sûrenin bütünü içinde farklı bir konuya temas eden ikinci bölüm (âyet 16-19) Resûl-i Ekrem efendimizin vahiy karşısında takınma-sı gereken tavır ve onun okunmasına dair bir açıklamayı ihtiva eder. Resûlullah Efendimiz gelen vahyi ezberlemek, onu unutmamak için Cebrâil'in okuyuşunu tamamlamadan dilini hareket ettirerek acele a-cele okumaya çalıyor, okunanları tekrar ediyordu. Halbuki bu âyetlerde vahyin toplanıp korunması, doğru olarak okunması ve açıklanmasının peygamber sorumluluğunda değil, Allah güvencesi altında olduğu belirtilerek Hz. Peygamber Efendimizin kaygılanmaması gerektiği bildirilmektedir. Nitekim bundan sonra Resûl-i Ekrem efendimizin artık bir daha bu konuda kaygılanmadığı rivâyet edilmektedir. (Buhârî, tefsiru'l Kur'an 75)

Üçüncü bölümde (âyet 20-30), insanların dünya hayatına kapılıp, dünyayı kıble edinip âhirete yönelik amelleri terk etmeleri kınandıktan sonra, o gün o güne inanmış ve o günü kazanabilmenin derdiyle bir hayat yaşamış mü'minlerin bu başarılarından ötürü parıl parıl parlayan yüzlerinin rablerine bakacakları, o güne inanmayan ve o gü-nü kazanma adına plan ve program yapmayanların ise başlarına gelecekleri fark ederek korkularının yüzlerine yansıyacağı, yüzlerinin zillet ve horluk içinde simsiyah kesileceği haber verilir.

23. âyetteki; "rablerine bakarlar" ifadesinin mü'minlerin âhiret-te Allah'ı göreceklerine apaçık bir delil teşkil ettiğini anlayan çoğunluk âlimlerimiz yanında, Allah'ın görülmesinin asla mümkün olmadığını id-dia eden Mu'tezile ulemâsı da "Rablerinin nimetlerine bakarlar" şeklinde te'vil etmektedirler.

Sûrenin dördüncü bölümünde (âyet 31-40) âhiret gününde azaba uğrayacak kimseler anlatılır. Bunların Hz. Peygamber'in getirdiği mesajı yalanlayanlar, namaz kılmayanlar, yeryüzünde gururlanıp çalımla yürüyenler, Allah'a boyun bükmeyip, insanlara da tepeden bakanlar olduğu açıklanır.

Evet Kıyâmet sûresinde İslâm'ın ulûhiyet, nübüvvet ve âhiret gibi temel imanî konuları üzerinde durulmuştur. Allah'ın kudret ve ya-ratıcılından söz edilerek ulûhiyete, vahyin Allah'ın koruması altında bulunduğu ortaya konularak nübüvvete ve özellikle kıyâmetten söz edilerek âhirete dair önemli bilgiler verilmiştir. Âyetler kıyâmetin mutlaka kopacağını, insanın mutlaka rabbinin huzuruna götürülüp orada tüm yaptıklarından yargılanacağını, orada suçluların özür dilemelerinin kendilerine hiçbir fayda vermeyeceğini çok açık bir şekilde ifade ederek insanlar uyarılmaktadır. İnsanların parmak uçlarının bile düzeltileceğini anlatan âyet, ölüm sonrası dirilişin hem ruhânî, hem de cismanî bir diriliş olacağına delil teşkil etmektedir. Bu anlatım üslubuyla sûre âhirete imanın sadece dille söylenen bir iman iddiası olmadığını, bu imana dayalı bir hayat yaşamanın gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Sûrenin son kısmı, başlangıçla olduğu gibi, insanı ve diriltme günü (ba's günü) üzerinde durulmaktadır. İnsanın başıboş bırakılamayacağını, kıyâmet gününde tekrar diriltileceği açıklanmaktadır. Bu-nunla birlikte Yeryüzünde kibirlenen kimseler, 'kıyâmet günü de ne zamanmış ?" diyen kâfirlere önceki yani ilk yaratılışlar hatırlatılmaktadır. Bu hatırlatmanın gayesi; insanın o ilk yaratılışındaki incelikleri dü-şünmesi ve kıyâmet gününde dirilme olayının tekrar vukû' bulacağına inanmasıdır. Ayrıca kibirlenen müstekbirlere; insanın, neden yaratıldığının, anmaya değer bir varlık oluncaya kadar geçirdiği merhaleleri hatırlatılmaktadır. Allahu Teâlâ böyle buyurmaktadır: "O, akıtılan bir meni damlası değil miydi? Sonra meniden kan pıhtısı oldu, sonra Allah onu yaratıp şekil verdi. Ondan erkek dişi çiftler yarattı. Bunları ya-pan Allah'ın

ölüleri tekrar diriltmeye gücü yetmez mi? Elbette yeter" (37-40). Böylece, sûre başından sonuna kadar kıyâmet konusunu son derece ibret verici bir üslûpla insanlara sunmaktadır.

Bu kısa mukaddimeden sonar inşallah sûrenin âyetlerini tek tek tanımaya başlayabiliriz. Rabbim yardımcımız olsun.

1. "Kıyamet gününe yemin ederim ki"

Sûre başlangıcına göre Kur'an-ı Kerîm'de böyle başlayan iki sûre var; birisi Beled sûresi, ötekisi de tanımaya çalıştığımız Kıyâmet sûresidir. Tabii sûre başına, sûre başlangıcına göre bu tasnifi yaptık. Değilse sûre ortasında da bu tür yeminlere rastlarız:
Gibi sûre aralarında bu tür yeminleri görmekteyiz. Bu konuda şunları söyleyelim: Eğer bu yeminler sûrenin başında değil de böyle sûre ortasındaysa, bu kesin yemindir diyenler var. Ama burada olduğu gibi eğer sûre başındaysa, kimilerine göre bu yemindir, kimilerine göre bu [3] ya zâidedir, ya da te'kit için gelmiştir veya tezyîn-i kelâm için gelmiştir. O zaman şöyle diyeceğiz:

"Yemin etmiyorum ki! Ne gerek var yemine? Yemine ne hacet? Başka söze ne hacet? Şimdi beni dinle!" anlamına gelmektedir bu ifade. Veya, "Yoo! Hayır hayır! Yemin olsun ki!" anlamına bir ifade-dir. Yani önceden bir konu tartışılıyordu da tartışmayı keserek Rabbi-miz: "Hayır hayır! İş sizin bildiğiniz gibi değil! Siz yanlış düşünüyorsunuz! Yanlış şeyler konuşuyorsunuz! Yemin olsun ki!" diye söze baş-lıyor. Çünkü müşrikler kıyamet konusunu tartışıyorlardı. "Olmaz! Gel-mez!" diyerek Rasulullah Efendimizi sıkıştırmaya çalışıyorlardı da, Rabbimiz: "Hayır hayır! Vazgeçin bu tartışmalardan! Vazgeçin bu an-layışlarınızdan! Yemin olsun ki!" buyurarak söze başlıyor.

Cenâb-ı Hak böylece yemin ediyor. "Yemin etmiyorum ki! Yemine bile gerek duymuyorum ki!" diyerek yemin ediyor. Ya da, "yemin ederim ki!" diye yemin ediyor. Çünkü bu bir yemin modelidir. Allah böyle bir yemini tercih etmiştir diyor ve öylece îman ediyoruz.

Kıyamet gününe, kıyam gününe, kalkım gününe yemin olsun ki! Acaba herkesin ölümüne, ölüm gününe mi kıyamet denir, yoksa dirimine, kalkımına, kalkışına mı kıyamet denir? Burada kalkış günü, yani ikincisine yemin ediliyor diyeceğiz. İnsanların ölüm gününe değil, kabirlerinden kalkış gününe yemin ediliyor. Allah o güne yemin ettiğine göre, bugünün bizim hayatımızda önemi çok büyüktür. O gün mutlaka hatırda tutulması, hayatımızda sürekli iki kaşımızın arasında bulundurmamız gereken, bir an bile hatırımızdan çıkarmamamız gereken bir gündür. İşte Allah o güne yemin ediyor. Sonra:

2. "Levvame nefse yemin olsun ki"

"Nefs-i Levvame'ye de yemin olsun ki! Kasem ederim o nefs-i levvame'ye."

Kimileri, "Efendim insanda bir can var, bir beden var, bir nefis var, bir istek var, bir arzu var. Nefsi öldürmek lâzım" filan diyorlar. Halbuki nefis, insanın bizzat kendisidir. Yani şu ruh ile beden denilen iki varlığın bileşkesi olan insana, insanın bizzat kendisine aynı zamanda nefis denir. Öyleyse Rabbimiz beden ve ruhtan meydana gelen insana yemin ediyor. Ama Levvame olan insana, levvame özelliğine sahip olan insana yemin ediyor. Ya da insanın levvame özelliğine dikkat çekiyor. Peki nedir levvame? Onu bir tanıyalım:

Levvame: Kendi kendisini kınayan, kendi kendini kötüleyen demektir. Demek ki insanın böyle bir özelliği vardır.

Kimilerine göre bu mü'min kişi demektir. Çünkü mü'min, her halükârda kendi yaptığına razı olmaz, kendini yeterli bulmaz. Bir hayır işlemişse: "Keşke daha çok yapsaydım! Keşke daha çok işleseydim!" derken, eğer bir şer işlemişse: "Keşke yapmasaydım! Keşke bunu iş-lemeseydim!" talebinde bulunur. Yaptığı kötülüklerden pişmanlık duyar, kendi kendini kötüler.

Ya da bütün insanlar anlamına gelir bu nefs-i levvame. Her in-sanda vardır bu levvame özelliği. Herkes, her insan yaptığını az bulur. İnsanın fıtrî bir özelliğidir bu. Herkes yaptığından razı olmaz, kendisini yeterli bulmaz. İşte keşke! Keşke! deme özelliğini taşıyan, kendisini yeterli bulmayan, yaptıklarından pişmanlık duyan insana, ya da insanın bu özelliğine Allah yemin ediyor. Yani potansiyel bir güç olarak pişman olma özelliğiyle yaratılan nefse, insana Allah yemin ediyor.

Yani kıyamet gününe yemin ediyor ve sonra deniyor ki: "Ey insan! Gözünü aç ve dikkat et! Bak, önceki bilgilerini at bir kenara! Kafandakileri at bir kenara da dinle Beni! Kıyamet mutlaka gelecektir! Kıyamet mutlaka kopacaktır! Bugün, bu güneş, bu zaman, bu mekân, bu hayat bir gün bitecek ve yeniden dirilecek ve hesaba çekileceksin! Yaşadığın hayatın hesabını vermek üzere Rabbinin huzuruna geleceksin! O gün pişman olacaksın! O gün eyvah diyeceksin! Ama bilesin ki o gün iş işten geçmiş olacak! Bilesin ki o gün eyvah demenin hiçbir manası kalmayacak! Öyleyse gel inat etme! Gel bugünden pişman ol! Bugün aklını başına al!"

"Eh ben olamam ki! Ben pişmanlık nedir bilmem ki! Geriye dö-nüş nasıl olur? Ben bunu beceremem ki! Nasıl pişman olunur? Nasıl dönüş yapılır? Nasıl

tevbe edilir? Ben bunları bilmem ki! Ben bunu beceremem ki deme! Bak, Ben seni pişman olmaya hazır yarattım! Dönebilmeye, vazgeçebilmeye, tevbe edebilmeye, pişmanlık duymaya, kendi kendini yargılayıp sorgulayabilmeye hazır yarattım! Seni bu kapasitede yarattım! Gel sen bu yaratılış özelliğini göz ardı etme de, bugünden pişman olmayı anla! Bak, Ben sana kıyamet sahneleri sunacağım! Yarın mutlak olacakları, mutlak başına gelecekleri bugünden anlatacağım! Gel sen bunları anla ve pişman olmayı becer! Geriye dönmeyi, tevbe etmeyi becer!" diyor Rabbimiz.

Yaratılış, fıtrat gereği, bu nefs-i levvameye vicdan da diyebiliriz. Yani her insanın içinde, vicdanında iyiliğin de, kötülüğün de hissi vardır. Bu kişi ne kadar da vicdanen bozulmuş, tefessüh etmiş olursa olsun, onun vicdanında mutlaka iyiliğin de, kötülüğün de hissi vardır. Onun vicdanında kötülük yapmamasını ve iyilik yapmasını isteyen bir dürtü vardır. Böyle birisinin belki iyilik ve kötülük ölçüsü, iyilik ve kötülük kriteri yanlış olabilir. Ama yine de ona vicdanı yaptıkları konusunda itiraz eder. İşte bu insanın salt bir hayvan olmadığını gösterir, iyilik ve kötülüğü tefrik edebilme özelliğini gösterir. İnsanın kendisine bir başkası tarafından bir kötülük yapılsa vicdanında onun cezalandırılması gerektiğine dair bir duygu belirir. Kesinlikle onun cezalandırılması gerektiğine inanır. Aynen bunun gibi kendisi başkasına kötülük ettiği zaman da vicdanı onu rahatsız eder. Bunu yapmaması gerektiğini bilir ve pişmanlık duyar. Çünkü kendisine yapılmasını istemediği, kendisine yapılmasına asla razı olmadığı bir davranışın bir başkasına yapılmasına da razı olmayacaktır. İşte insanda böyle bir nefs-i leva-me vardır ve bu nefs-i levvame de yarın kıyamet gününde insanın karşısına bir şahit olarak getirilip dikilecektir. İşte kıyamete yeminden sonra, nefs-i levvameye yeminin manasını böyle anlıyoruz.

Bundan sonra, bu iki yeminden sonra Cenâb-ı Hakk bakın şöyle buyuruyor:

3-4. "İnsan, kemiklerini bir araya toplayamayız mı sanıyor? Evet, Biz onu, parmak uçlarına varıncaya kadar bütün incelikleriyle yeniden yapmaya Kâdiriz."

İnsan zannediyor mu ki onun kemiklerini derleyemeyeceğiz? Öyle mi zannediyor? Onun kemiklerini cem edip bir araya getiremeyeceğimizi, bunu beceremeyeceğimizi mi sanıyor insan?

Buradaki insan kâfir insandır. Ebu Cehil olduğu söylenmiştir. Ya da bu, kıyamet gününe kadar gelecek, kıyamet olayını, kıyamet gerçeğini inkâr eden kâfir insandır. O dönem Mekke'nin kâfir insanları sürekli olarak şunu sorup duruyorlardı: Binlerce sene önce ölmüş, kimisi yakılmış, kimisi balıklara yem olmuş, kimisi aslanlara yem olmuş, cesetleri toprak olmuş insanları yeniden

parçalarını bir araya getirerek diriltmek mümkün müdür? Böyle bir şeyin olmasına imkân var mıdır? Allah onların bu sorularına cevap olarak buyurdu ki: "Evet onun parmak uçlarını bile derleyip yeniden düzene koymaya güç yetirebiliriz! Değil bu kemiklerinizi bir araya getirip iskeletinizi ortaya koymak, sizin en küçük, en hassas parçalarınızı bile, hattâ parmak izlerinizi bile yeniden meydana getirmeye Kâdiriz."

Ya parmak uçları veya parmak izleri. Çünkü herkesin parmak izleri farklıdır. Buradaki ***"Benân"*** el demektir. Kudretin temsilcisi olan el. Çünkü elin kıymeti parmaklarda, parmakların inceliği de uçlarda olunca, öyleyse idare eden, imar eden, ortaya koyan, anlayabilen, fark eden, yani kişinin sanki beyniyle, kalbiyle ilgili her şeyini ortaya çıkarabilen özellik sahibi olan parmaktan söz edilmiş.

Aslında parmak uçları parmağı, parmak eli, el de insanı anlatıyor da, burada bir insanı diriltmeye bizim gücümüz yetmez mi? deniyor âyette.

Alet yapabilen, ya da alet bozabilen, insanın benliğini ortaya koyabilen uzuv, insanda parmak ucudur. Bir doktor şöyle diyor: "Doktorun şu parmağını kesiverin, bütün hayatı biter." Yani onun hayatının, becerilerinin yüzde doksanı biter. Çünkü adam onunla bakacak, onunla dokunacak, onunla anlayacak. Gözü, kulağı, aklı, fikri, her şe-yi odur, diyordu.

Âyeti konusunda cumhur şöyle demiştir:

Biz insanın el ve ayak parmaklarını, tırnaklarını birleştirebiliriz de at ve eşek tırnağı gibi oluverir onların eli. Yani Biz buna da Kâdiriz. Biz istersek onları tırnaklıların, tek tırnaklıların üyesi yapabiliriz, şeklinde Rabbimizin bir tehdidi olarak anlamışlardır.

Yâni onların ellerini tek tırnaklı yaparız da, şu andaki ellerini tek tırnakta birleştirip tıpkı hayvanlarınki gibi silme yaparız da tıpkı hayvanlar gibi ağızlarıyla yerler, ya da ellerini ağızlarına götüremez hale gelirler. İş yapamaz hale gelirler. Yani ne oluyor ey insan! Seni insan yaptık diye mi kafa tutuyorsun Bize? Seni hayvan yapmadık di-ye mi Bize isyan ediyorsun! Seni insan yaptık diye mi suçluyorsun Bi-zi? Unutma ki seni insan yaptık! Sen insansın! Sen hayvan değilsin! Senin insan olma özelliğin var! Senin pişman olma özelliğin var! Gel insan ol! Gel pişman ol da itiraz etme! İnkâr etme! Seni böyle yaratan Allah'ın gücünü kuvvetini anla da, O'na kulluğa yönel! deniliyor. Yalnız Rabbine kulluk yap! deniliyor. Çünkü senin O'ndan başkasına hiçbir minnetin yoktur! deniliyor.

Veya vücudunuzdaki küçücük kemikler de olsa onları kıyamet günü şimdiki hale getirebilir, onları düzenleyebiliriz, denilmektedir.

5-6. "Ama, insanoğlu gelecekte de suç işlemek isterde: "Kıyamet günü ne zamanmış!" der."

Fakat insan ister ki fücûru önünde olsun. Yani önünde fücûr etmek ister. Önündeki geleceğini fısk-u fücûr içinde sürdürmek ister. İster ki önünde günah programları olsun. Hani birine hakkı anlatırsınız, anlar adam, ama hemen sizin kendisine gösterdiğiniz kulluk yoluna, İslâm yoluna girivermez. Neden? Çünkü adamın önünde henüz bitiremediği günah programları vardır. Daha şunlara şunlara doymadım! Daha şu şu işlere karşı arzum var! Hele bunlardan da nasibimi alayım da ondan sonra der ya, işte Rabbimiz burada buyuruyor ki, in-san önünde fısk-u fücûrun olmasını, fısk-u fücûr programlarının devam etmesini ister.

Bunun bir başka manası da, insan önündeki ba's gününü, he-sap-kitap gününü ve o günde gerçekleşecek hesabı yalanlar demektir. Eğer buradaki insan kâfirse mânâ böyle olacaktır: Kâfir önündeki hesabı, kitabı, haşri, neşri, cenneti, cehennemi yalanlamaktadır. Bunları hesap etmeden bir hayat yaşamaktadır. Hayat programını bunların yokluğuna bina etmektedir. Yok eğer burada anlatılan insan mü'-minse, o zaman da mânâ şöyle olacaktır: Bu insan günahı öne alır da, tevbeyi sona bırakır. Önündeki bir kısım günah programlarını da icra edinceye kadar tevbeyi, Allah yoluna dönüşü tehir eder.

Der ki: "Aceleye gerek yok, sonra, daha sonra tevbe ederim. Henüz gencim. Önümde beni bekleyen upuzun bir hayat var. Yarın tevbe ederim. Öbür gün dönerim. Allah Rahîmdir. Allah Kerîmdir." Ya ölüverirsem! Ya hayatım bir an bitiverirse! Ya tevbeye imkân bulamazsam! demiyor da, hayatın devam edeceğine inanıyor. Hele bir gün gelir tevbe ederim! diyor. Sanki hiç ölmeyecek, sanki bu dünya, bu hayat hiç bitmeyecek. Bu yüzdendir ki günahı öne alır da, tevbeyi arkaya bırakır. Yani ileriye dönük günah programları vardır adamın.

Peki bizler ne yapıyoruz? 30-40 yılı geride bıraktık. Geçmişimizi biliyoruz. Önceki hayatımızı Allah'ın istediği biçimde değerlendiremediğimizi, yapmamız gereken nice şeyleri yapmadığımızı, yapma-mamız gereken nice şeyleri yaptığımızı biliyoruz. Gençliğimizde şöyleydik, evlendiğimizde böyleydik, geçen sene şöyleydik, evvelki sene böyleydik, bunu biliyoruz. Öyleyse gelin hem kendi îmanımız kendimizi düzeltsin, hem de kendi îmanımız karşımızdaki Müslüman kardeşlerimizi düzeltsin. Tanıdığımız insanların, çoluk-çocuğumuzun î-manlarını da, hayatlarını da düzeltsin.

Hayır önündeki günlerinde fücûruna devam etmek ister bu insan. Böyle yaparken âhireti inkâr ettiğinden, öldükten sonra dirilmeye inanmadığından yapmaz. O da bu yapıp ettiklerinin mutlaka bir gün hesabı sorulacağını bilir. Bunu onlar da biliyorlar ama hayatlarını, hayat programlarını bu îmana bina etmeye, buna göre bir hayat yaşamaya yanaşmıyorlar. Çünkü o zaman sorumlulukları gündeme gelecek. Çünkü o zaman zevkleri ve eğlencelerine bir sınır gelecek, hu-zurları kaçacak. Âhirete îman gündeme gelince elbette iştahları kaçacak ve yedikleri şeyleri yiyemeyecekler, insanlara zulmedemeyecekler. Önlerindeki bir kısım günah programlarını icra edemeyecekler. Onun içindir ki, ipleri önlerinde olsun, ipleri ellerinde olsun da dilediklerini yapabilmeyi isterler.

Yani onlar tıpkı ipini koparmış dana gibi sorumsuzca yeryüzünde dolaşmak istemektedirler. İsterler ki ipleri önlerinde olsun. İsterler ki boyunlarındaki ip ellerinde olsun ve dilediklerini yapsınlar. İp-siz develer gibi, ipini koparmış hayvanlar gibi özgürce davranabilsinler. Hiçbir kayd altına girmesinler, hiçbir sorumluluk yüklenmesinler. İstedikleri gibi, keyiflerine geldiği gibi davranabilsinler. Haram-helâl tanımadan, hak-hukuk bilmeden bir hayat yaşasınlar, Allah-peygam-ber tanımadan bir dünya tüketsinler, Kitap-sünnet bilmeden bir ömür doldursunlar.

Doğan her insan boynunda bir iple dünyaya gelmektedir. Yani doğan her insan, kul olmaya müsait doğmaktadır. Mü'minler doğuştan boyunlarında getirdikleri bu ipin ucunu Allah'a teslim ederlerken, iradelerini Allah'a verip, Allah'ın hayat programını uygulamaya yönelir, Allah'ın seçimini kendileri için seçim kabul ederlerken, bunlar buna yanaşmayıp iplerini, iradelerini kendi ellerinde tutmak isteyen insanlardır. Kendi güçlerine, kendi bilgilerine, kendi programlarına, kendi yasalarına güvenerek Allah'a ve O'nun hayat programına karşı müstağnî ve müstekbir davranan insanlardır bunlar. "Bizim Allah'a da, Al-lah'ın kitabına da ihtiyacımız yoktur! Bizim aklımız var! Bizim bilgimiz var! Bizim keyfimiz var! Biz hayatımızı nasıl düzenleyeceğimizi, nasıl giyineceğimizi, nasıl bir hukuk yapacağımızı, nasıl bir ekonomiden ya-na olacağımızı, sosyal ve siyasal yapılanmalarımızın nasıl olacağını, nerelerden kazanıp, nerelerde harcayacağımızı, neleri yiyip içeceğimizi, çocuklarımızı nasıl eğiteceğimizi biz de biliriz!" diyerek boyunlarındaki ipi kendi ellerinde tutmaya çalışan, hayat programlarını kendileri belirlemeye çalışan insanlardır bunlar. Bu insan ister ki ipleri elinde olsun. Böyle ister ve:

Alay ederek, dalga geçerek, "O kıyamet günü nerde kaldı ya?" der. "Hani niye gelmiyor ya? Bir kıyametten bahsediyorsunuz. Öldükten sonra dirilmeden söz ediyorsunuz. Hesap-kitap var diyorsunuz. Hani nerde kaldı bu ya? Niye gelmiyor ya?" diyerek alay ediyor, dalga geçiyorlar. Bakın Rabbimiz buyurur ki:

7-10. "Gözün kamaştığı, ayın tutulduğu, güneş ve ayın bir araya getirildiği zaman işte o gün insan: "Kaçacak yer nerede?" der.

Göz kamaştığı zaman. Göz şimşek çaktığı zaman. Gözün ö-nünde şimşek çakınca belerip kaldığı, fal taşı gibi açıldığı zaman. "Beriga" gözün petlemesi, göz çukurundan fırlayıp çıkacak duruma gelmesi anlamına gelmektedir.

Ölüm esnasında gözlerin böyle fal taşı gibi açılarak belerip kalması anlatılıyor. İnkâr ettiği, reddettiği, gelmez dediği ölüm pençesini insana attığı zaman işte böyle gözler yerinden fırlayacak, belerip kalacak, donup kalacaktır. Bu iş insan ölürken gerçekleşecektir.

Veya kıyamet kopunca, kıyamet esnasında olacaktır bu. Reddettiği, yok saydığı, ummadığı, beklemediği kıyametin kopuşu karşısında kâfirlerin gözleri şimşek çakacak veya çakan bir şimşek karşısında kamaşıp kalması gibi olacak. Reddettiği gerçekle karşı karşıya gelince insan bu hale gelecektir.

Gerçi bunun ikisi de kıyamettir. Birisi bireysel kıyamet, ötekisi de evrensel, yani kevnî kıyamettir. İmam Taberî'nin rivâyetine göre ölüm için de kıyamet ifadesi kullanılmaktadır. ***"Kıyametü külli nefsin mevtiha"*** denilmiştir. Yani herkesin kıyameti onun ölümü demektir. Bir kişi öldü mü, artık onun kıyameti kopmuş demektir. Değilse, "Babam, dedemin babasının babası kıyamet mi gördü? Ben bakalım kıyameti görecek miyim?" demenin anlamı yoktur. Buna göre herkesin, her insanın ölümü onun kıyameti demektir. Evvelki gün dedelerimizin kıyameti koptu, dün babalarımızın kıyameti gerçekleşti, bilelim ki yarın da bizim kıyametimiz kopacaktır.

Demek ki bu küçük kıyametin kopuşu anında, yani ölüm anında da böyle gözler belerip kalacak, fal taşı gibi açılacak, ne yapacağını bilemez hale gelecektir. İşte kâfir, kıyamet günü yalanladığı şeyleri gözünün önünde gördükçe gözleri çakmak, çakmak açılacaktır. Gözler böyle çakmak, çakmak olduğu zaman. Başka?

Bir de ay tutulduğu zaman. Ay özelliğini kaybettiği, ışığını kaybedip karardığı zaman. Ay yok olduğu zaman ve de ayla güneş cem edildiği, birleştiği zaman. Demek ki ay da, güneş de özelliğini kaybedip bir araya gelecek, cem olacaklar.

Peki güneşle ay nasıl birleşir? Nasıl bir araya gelecek bunlar? Bunu iki şekilde değerlendirmeye çalışıyoruz:

Birincisi ay yok olmuş, güneş de yok olmuştur. Ayın da defteri dürülmüş, güneşin de. Bunun mânâsı, ayla güneş yoklukta, yok oluşta bir araya geldiğinde

demektir. Yani ay hasefe olmuş, yok olmuş, güneş de onun arkasından yokluğa gittiğinde, o da aynı sona gittiğinde demektir. Ay yok olmaya gitti, güneş de onun arkasından yok olmaya gittiğinde, ikisi de yoklukta, yok oluşta birleştiler anlamına gelecektir.

Bunun bir ikinci manası da şöyledir: Rabbimiz, Kur'an'ın başka bir yerinde, "Göklerle yer bitişikti de, Biz onları ayırdık" buyurur. Güneş ve ay, sema ve arz bitişikti de, Biz onu ayırdık, işte gün belki tüm bunları birleştiriverecek, önceki haline getiriverecek Allah.

İşte bütün bunlar olmaya başlayınca:

Şu kıyameti yalan sayan insan var ya, o gün diyecek ki, "Kaçış nereye? Ya da kaçma yeri neresi? Kaçış nereye? Nereye kaçmalı acaba? Nereye kaçıp sığınsam acaba?" Kaçıp kurtulacak bir yer arayacak. Sığınacak bir delik, bir mekân arayacak.

11. Hayır hayır; bir sığınak yoktur. Ey insan! O gün sen, Rabbinin huzuruna varıp durursun."

Hayır hayır yanlış anladın, vezar yoktur. "Vezar", kaçılan, kendisine sığınılan dağ demektir. İnsanlar eskiden suç işlediklerinde dağa kaçıp sığınıyorlardı. Allah diyor ki, "O gün sığınma mekânizması olan dağ yoktur. O gün yeryüzü dümdüz olduğundan dağ da yoktur, sığınacak bir yer de yoktur. O gün kaçılacak, sığınılacak hiçbir melce, hiçbir sığınak, korunak, barınak yoktur."

O gün Rabbinedir istikrar. Karar kılıma yeri, istikrar mahalli o gün Allah'tır. Herkes Allah huzurunda karar kılacak. Ya da burada münteha deniliyor ya, bu işin sonu, son karar yeri, son karar mahalli, son istikrar makamı, son varış yeri Allah huzurudur. Son varış yeri, son durak Allah'tır. Yani kaç kaçabildiğin kadar, saklan saklanabildiğin kadar, sığın sığınabildiğin kadar, ama unutma ki sonunda Allah'ın huzuruna gideceksin, son durak Allah'ın huzurudur. Varacağın yer orasıdır. Sen Allah'ın huzuruna geleceksin.

Ya da bunun bir başka manası da, istikrar makamını tespit Allah'a ait demektir. Allah Müstekar'dır. Allah karar merciî, karar makamıdır. Yani yerleşim merkezlerinin tespiti Allah'a aittir. Öbür tarafta iki yerleşim merkezi vardır. Birisi cennet, ötekisi de cehennem. İşte bu âyetle anlıyoruz ki cennetlikleri, cehennemlikleri tespit Allah'a aittir. Yarın bu konuda hükmü, kararı O verecektir. Sen cennete dedikleri cennete, sen cehenneme dedikleri de cehenneme gitmek zorunda kalacaktır. Kimse O'nun hükmüne itiraz edemeyecek, karşı gelemeyecektir.

"Ey İnsanoğlu! Sen Rabbine kavuşuncaya kadar çalışıp çabalarsın, sonunda O'na kavuşacaksın."
(İnşikâk 6)

Öyleyse ey insan! Unutma ki sen Rabbine doğru çabalıyorsun! Sen sonunda zaten Rabbine kavuşuyorsun. Ey insan! Sanki sen hızla ölüme doğru koşmaktasın! Bir maraton gibi hızla Rabbine doğru gidiyorsun! Ey insan! Senin dünyada tüm çaban, tüm gayretin, tüm uğraşın, gitmen, gelmen, yürümen, durman, oturman, kalkman, yatman, uyuman, yemen, içmen hep Rabbine doğrudur. Her şeyin Rabbine yöneliktir. Sonunda sen O'nunla karşı karşıya geleceksin. İnsanlar dünyada bütün gayretlerini, bütün çabalarını Allah'ı bulmaya, Allah'la karşı karşıya gelmeye harcarlar. Tüm gayretler buna yöneliktir. Yani insan dünyada ne yaparsa yapsın, ister kulluk, ister küfür, ister ibadet, ister isyan, ister itaat, ne yaparsa yapsın her yaptığıyla Allah'a yaklaşıyor, her haliyle Allah'a doğru gidiyor demektir.

Kişi her nefesi yaşama adına alır ve yine her nefesiyle Allah'a yaklaşır. İnsanoğlu yaşamak için nefes alır ama her nefesi onu ölüme biraz daha yaklaştırmaktadır. Nefes almasa ölecek, ama nefes alsa yine ölecek. Hani acele giden ecele gider, yavaş gidenin de ecel arkasından yetişir ya, işte insanoğlu her adımda mezardan kaçar ama, her adımda ona doğru biraz daha yaklaşır. Öyleyse unutmayalım ki bizim de tüm çabalarımız, tüm uğraşlarımız mezara doğrudur. Biz şu anda mezar aramaya çıkmışız. İşte burada da deniliyor ki, "Ey insan senin bütün çaban, çabalaman gayretin seni Allah'la buluşturacaktır, ama Allah'la gerçekleşecek olan bu buluşma ya cennette bir buluşma, ya da cehennemde bir buluşma olacaktır ve işte bunun tespiti de Allah'a aittir."

Allah karar makamıdır. Senin hakkında son kararı verecek olan Allah'tır. Şimdi bu dünyada sen kendin hakkında bir karar verebilir, kendin hakkında bir kıymet, bir değer biçebilirsin. Ama bunun hiçbir değeri yoktur. Çünkü senin hakkında son kararı Allah verecektir. "Bu cennetliktir! Ya da bunda hayır yoktur, atın bunu cehenneme!" diyecek olan Allah'tır. Yani işin müntehası Allah'a aittir. Senin hakkında kararı verecek olacak olan Allah'tır.

13. "O gün, insanoğluna önde ve sonda yaptığı ne varsa bildirilir."

İnsana o gün haber verilir, insan ayıktırılır o gün. İnsan böyle hiç beklemediği, anlamadığı bir haber kendisine ulaştırılınca ayıktırılır, uyandırılır. Peki neyle ayıktırılacakmış o gün insan?

Yaptığı ve geriye bıraktığı şeylerle ayıktırılır. Yani yapması ge-rekirken yapmadıkları, yapmaması gerekirken yaptıkları, konuşması gerekirken konuşmadıkları, susması gerekirken konuştukları, sevmesi gerekirken

sevmedikleri, küsmesi gerekirken küsmedikleri, bak-ması gerekip de bakmadıkları, bakmaması gerekirken baktıkları, ver-mesi gerekirken vermeyip tuttukları, harcamaması gerekirken harcadıkları, yani kişi yarın yaptıkları ve yapmadıkları kendisine haber veri-lerek ayıktırılacak.

Ya da şerden takdim ettiği, hayırdan tehir ettiği şeyleri anlar kişi. Veya farzlardan yaptıklarını, yapmadıklarını anlar. Haramlardan yaptıklarını, yapmadıklarını, malından infak edip verdiklerini, vermeyip varislerine bıraktıklarını anlar o gün. Tüm bu yaptıkları ve yapmadıkları kendisine haber verilerek o gün ayıktırılacaktır insan.

Amelinin evvelini ve ahirini anlar o kişi. Amelinin başlangıcını ve sonunu anlar.

Bir de burada anlatılan şöyle olacaktır: Bizzat kendi yaptığı şeyler ve sünnet olarak, yol olarak çığır olarak kendinden sonrakilere bıraktığı şeyler ona bildirilecektir. Çünkü insan dünyada bizzat kendi elleriyle yaptıklarını zaten bilmektedir. Ama kendisinden sonra arkasına bıraktığı çığırlardan ne kadar insan gitmiş, kimler ne nispette isti-fade etmişler, kimler hangi ölçüde zehirlenmiş, kimler hakkı bulmuş, kimler sapmış? Bunlar da o gün kendisine haber verilerek ayıktırılır insan. Yani arkasında bıraktığı eserlerinin tevlid ettiği neticelerle insan ayıktırılacak. Bak senin arkaya bıraktığın çığır şunları şunları sağladı denilerek ayıktırılacak. Yarın insana haber verilecek, gözünün önünde bulacak onları. Öyleyse insan bugünden anlamalıydı bunu, bilmeli ve anlamalıydı.

14-15. "Özürlerini sayıp dökse de, insanoğlu, artık kendi kendinin şahididir."

Yok yok insan bu işi bilerek yapıyor! Bu bilgiyle yaratıldı o! Bu bilgiye sahiptir o aslında! Doğrusu insan kendisine karşı basîrdir. Kendisine karşı basîret vardır insanda. Basîret, kendi vicdanında, kendi kendine şahit demektir. Yani kendi kendini bilen, ne yapacağını, ne yapmayacağını, neleri yapması gerektiğini, neleri de yapmaması gerektiğini bilen olarak yaratılmıştır insan.

Hani ***"Nefs-i Nâtıka"*** deniyordu ya. Kendini konuşan, kendi kendini konuşan nefis. İşte Nefs-i Bâsire de, kendi kendini bilen, kendi kendini gözetleyen, basîretli insan demektir. Öyleyse insanda kendi kendini gözetleyebilme, kendi kendine basîr olabilme özelliği vardır. İnsan kendi kendine basir olan varlık demektir. Öyleyse insanda kendi kendini kontrol edebilme özelliği vardır. İnsan bu özellikte yaratılmıştır. Fıtratında, ruhunda bu bilgi vardır. Yapmadan önce bu bilgi var, ne yapacağını biliyor. Yaparken bu bilgi var, düşünüyor, yapmaması gerektiğini biliyor. Yaptıktan sonra bu bilgi

var, ne yaptığını düşünebilecek bir özellikle yaratılmıştır insan. Yaptığından pişmanlık du-yabilme özelliğinde yaratılmıştır.

Bakın burada insanın bu özelliğinin böylece gündeme getirilişini şöylece anlamaya çalışıyoruz: Rabbimiz buyuruyor ki: “Ey kulum! Ey insan! Sen böyle yaratıldın! Senin fıtratında bunun bilgisi vardır! Öyleyse bir kendine gel de, ne yaptığının bir farkında ol! Yarın, “Ya! Demek ben öyle mi yapmıştım meğer? Tüh, ben bilmiyordum! Öyle olduğunun farkında değildim! Öyle yaptığımın farkında değildim!” demenin anlamı yoktur. Çünkü Ben seni ne yaptığını bilmeye, kendine basîr olmaya hazır yarattım! Seni bunun şuurunda, bilincinde yarattım!”

Veya bunun bir başka manası da insanın gözü, kulağı, eli, ayağı, tuttuğu, oturduğu, baktığı her şey kendisine şahit olacaktır. Böyle anlayanlar da olmuştur. Yani onu görüp gözeten birileri vardır. Yaptığı her şeye basîr olan şahitler vardır. Bu ya kendisidir, ya da onun âzâları ve çevresidir. Kitabımızın başka âyetlerinde ve Rasulul-lah Efendimizin pek çok hadislerinde bu şahitler uzun uzun anlatılmaktadır.

İnsan kendi kendine basîrdir, kendi kendini bilmektedir, velev ki:

Özürler beyan etse de. Veya ***“Velev erha meazîrah”*** diye de okunmuş. Yani perdeleri uzatsa da. Perdeleri uzatıp, perdeleri çekip işleyeceği günahları onun arkasında yapsa da, insanlardan, çevreden gizlemeyi becermiş olsa da diye de okunmuştur. Yani yaptığı iş dıştan güzel görünse de! Veya çevreyi atlatmayı, çerçeveyi ka-mufle etmeyi becerse de! Veya perdeleri, kapıları kapatıp onun arkasında yapacaklarını yapsa da insan kendi kendini bilmektedir.

Birinci manaya göre anlarsak, insan kendi kendini bilmektedir, özürler beyan etse de, yığınlarla mâzeretlerin arkasına saklanıp kendini gizlemeye çalışsa da, durumunu Cenab-ı Hakk’a anlatıp: “Ya Rabbi ben bilmiyordum! Ben yaptıklarımın kötü şeyler olduğunu bil-miyordum! Senin rızanın nerede olduğundan benim haberim yoktu!” diyerek özürler dilese de, veya “ya Rabbi! İşte tevbe edecektim, yakında bırakacaktım, vazgeçecektim” diyerek yığınlarla mâzeretler be-yan etse de, bilsin ki, bilesiniz ki böyle bir ortamda onun bu itirafı, bu mâzeretleri onu kurtaramayacaktır.

Çünkü mâzeretlerle Allah kandırılamaz. Allah kendisini bu tür mâzeretlerle kandırılamaz kıldığı gibi, insanın kendisini de kendisi tarafından kandırılamaz olarak yaratmıştır. Allah insana öyle bir fıtrat koymuş ki bu fıtratı gereği insan asla kendi kendisini de kandıramaz. Rabbimizin koyduğu çok enteresan bir özelliktir bu. Bu özelliğinden dolayı karşıdakinin suçu hemen kolayca açığa çıkarılıveriyor. Suçlunun suçluğunu açığa çıkarmak çok kolay

olmaktadır. Çünkü insan kendisini kandıramamaktadır. Yani insan kendini bir kandırabilse, bir unutabilse yaptığını, tamam onu ortaya çıkarmak çok zorlaşır, ama öyle bir vicdan vermiş ki Allah insana, vicdanını kandıramıyor.

Lâkin kimi insan vicdanını da öldürmüş, fıtratını da silmişse o zaman becerebiliyor bunu. O zaman kendini de, başkalarını da kandırabiliyor. Zaten bu şekilde kendi karakterini, kendi fıtratını bozan insan, insanlıktan çıkmış demektir. Değilse fıtratı bozulmamış, insanlıktan çıkmamış bir insan kesinlikle ne kendisini, ne de başkalarını kandırıp aldatamaz.

Bir adam işlediği bir cinâyetten ötürü, cinâyet sanığı olarak mahkeme huzuruna çıkarılır. Adam mahkeme huzurunda kendisini öyle bir savunur, öyle deliller getirir ki, herkesi suçsuzluğu konusunda ikna eder. Aldığı beraat kararıyla salondan ayrılır, birkaç metre gider ve oradaki bir köprüden kendisini aşağıya atarak intihar eder. Neden? Çünkü herkesi kandırdı, ama bir türlü kendisini kandıramadı. Suçlu olduğu için vicdanını kandıramadı da onun için intihar etti.

16-19. "Ey Muhammed! Cebrâil sana Kur'an okurken, unutmamak için acele edip onunla beraber söyleme, yalnız dinle. Doğrusu o vahyolunanı kalbine yerleştirmek ve onu sana okutturmak Bize düşer. Biz onu Cebrâil'e okuttuğumuz zaman, onun okumasını dinle. Sonra onu açıklamak Bize düşer."

"Peygamberim! Kur'an'ı acele olarak, süratlice belleyip kavramak, unutmamak için dilini depretip durma! Dilini hareket ettirip durma! Şüphesiz ki onu kalbinde toplamak ve onu sana okutmak bize aittir! Şu halde biz onu okuduğumuz zaman, sen de onun okunuşuna tabi olup, onu izle! Sonra muhakkak onu açıklayıp beyan etmek bizim işimizdir."

Tefsirlerin çoğunda mânâ bu şekilde hadislere göre verilmiş. Rasulullah efendimizin bu konudaki hadisine dayanılarak bu bölüm böyle anlaşılmıştır. Ama Elmalı merhum, tefsiri Hak Dini Kur'an Dili'nde âyetlerin meâllerini bu şekilde vermekle beraber, şerhinde hadislerin dışındaki başka bir mananın, değişik bir anlayışın manaya daha muvafık olacağını belirtmeye çalışmış, ama bunu tam belirtememiştir. Böyle bir edebi var müfessirlerin. Mevdûdî merhum da öyle yapmış. Aslında bu âyet şöyle anlaşılmalıdır, ama Rasulullah Efendimizin bu konuda böyle bir hadisi olduğu için öyle de demek zorundayız demişlerdir.

Bu konuda her ne kadar da dil gereği, yani Arapça'nın dili gereği şunlar da anlaşılır idiyse de, seleften böyle bir anlayış bize intikal etmediği için o tür bir anlayıştan sarf-ı nazar ediyoruz diyor, Elmalı. Burada da her ne kadar bu

böyle değildir, diyecek kadar cesaret etse de, sonunda diyor ki, hadiste denilenler doğrudur. Bize de düşen edep budur. Resul-i Ekrem böyle dediğine göre, bu konu sûrenin anlatılan konusunun kesilmesi ve farklı bir konunun araya girmesi manasınadır diyoruz.

Kıyamet, âhiret, kıyametin dehşeti, insanın mâzeretler beyan etmesi veya işlediği suçlara kılıflar bulmaya çalışması, kendinin kendine basîr olması, ya da kendisinin kendi aleyhinde delil olması, organlarının konuşturulması, hesaba, kitaba çekilmesi dönemi yaşanırken, birdenbire söz kesiliyor ve ayrı bir konuya geçiliyor. Diyor ki Allah:

"Hayır, Peygamberim! Öyle yapma! Dilini depredip durma! Di-lini oynatıp durma! Yani sana gelen, sana okunan bu âyetleri öğreneceğim, unutmayacağım, ezberleyeceğim diye dilini hareket ettirip, aceleye getirip durma işi! Sen acele etmeye çalışıyorsun da ondan! Ne endişen var? Niye acele ediyorsun? Değil mi ki biz onu toplamışız! Biz onu bir araya getirmişiz! Biz onu cem etmişiz! Yani o harfleri, o kelimeleri, o âyetleri bir araya Biz getirmişiz! Onu sana Biz okuyoruz! Onun Kur'an'ını da, onun okunuşunu da, onun okunaklığını da Biz or-taya koymuşuz! Sana gereken, Biz onu okurken senin de onun okunuşuna uyman! Ya da onun peşinde ol! Sonra da Biz hemen arkasından onu sana beyan edeceğiz! Ya da Biz onu sana beyan edeceğiz de artık sen onu anlar hale geleceksin!" İşte anlatılan budur.

Bu konuda pek çok rivâyet vardır. Allah'ın Resûlü, bu sûre kendisine vahyedildiğinde, başlamış hızlı hızlı kendisine vahyedilen-leri diliyle tekrar etmeye. Hızlı hızlı Cebrâil'in okuduklarını tekrar etmek için dilini hareket ettirmeye başlar. Anlayabildiğimiz kadarıyla iki sebeple yapıyordu bunu Allah'ın Resûlü:

Bir kere Allah'ın Resûlü onu kafasında muhafaza etmek sorumluluğunda hissediyordu kendini. Gelen o Kur'an âyetlerinin, Kur'-an sûrelerinin ezberlenme ve muhafaza edilme sorumluluğunun kendisinde olduğunu zannediyordu. Çünkü Peygamberliğinin ilk zamanlarında Allah'ın Resûlü vahyin ne olduğunu bilmiyordu. Allah sözüne alışık olmadığı için, vahyin atmosferine giremiyordu. Bunun yanında, vahyi ezberleme, onu unutmama sorumluluğunda hissediyordu kendisini. Bu durum, yani Rasulullah Efendimizin vahye alışması bir süre devam etti.

Bunu Kur'an'ın başka yerlerinde de görüyoruz. Alâk, Tâ-Hâ, Şûra sûresinde de görüyoruz. İşte burada da görüyoruz ki, vahyin in-zâli esnasında Allah'ın Resûlü kendisine gelen âyetleri unutmamak, bir an evvel bellemek, ezberlemek ve onu insanlara ulaştırmak için nötr halini bozup, gelen âyetleri ezberlemek için dilini hareket ettirmeye çalışıyordu da Rabbimiz onu uyarıverdi:

Bundan önce A'lâ sûresindeki şu âyet geldi:

"Ey Muhammed! Sana Kur'an'ı Biz okutacağız ve sen asla unutmayacaksın. Allah'ın dilediği bundan müstesnadır. Doğrusu açığı da, gizliyi de bilen O'dur."
(A'lâ 6,7)

"Biz sana okuyacağız ve sen asla unutmayacaksın!" Bu aslında Kur'an'ın vahyedilmesi ve muhafazasının Rasulullah'a bir görev ol-madığını, kendisinin böyle bir sorumluluğunun olmadığını, bu işi Allah'ın bizzat kendi uhdesine aldığını haber veriyordu. Ama Allah'ın Resûlü bilmiyordu.

Allah'ın Resûlü Kur'an-ı Kerîm gelirken, bu Kur'an ne kadar sürede inecek? Kaç yıl gelecek? Ne kadar gelecek? Kaç âyet, kaç sûre gelecek? Ne kadarı Kur'an bölümü olacak? Yani ne kadarı okunan bölüm olacak? Unutulacak mı, unutulmayacak mı? Bu konuda, Kur'an'ın, vahyin muhafazası konusunda bir gayreti, bir tedbiri olacak mıydı bunu bilmiyordu. Ama sonradan bu anlatıldı. Bunun anlatıldığı yerlerden biri de Tâ-Hâ sûresi 114. âyettir. Orada da şöyle deniyordu:

"Ey Muhammed! Kur'an sana vahyedilirken, vahy bitmezden önce, unutmamak için, tekrarda acele edip dur-ma, "Rabbim! İlmimi artır" de."
(Tâ-Hâ 114)

"Peygamberim! Sana vahyedilen vahiy bitene kadar hiç hareket etme! Nötr kal! Sakin dur! Hiç uğraşma! Sen sadece dinle, ondan sonra bakmışsın ki onu öğrenmişsin!" deniyordu burada da.

Anlıyoruz ki Rasulullah Efendimizin Kur'an kendisine gelirken onu ezberlemek, onu kafasında muhafaza etmek gibi bir sorumluluğu yoktu. Bu konuda bir çabanın içine girmesine gerek yoktu. Ama tabii Kur'an'ın muhafazasıyla ilgili ayrıca görevi vardı Rasulullah'ın. Vahiy katiplerini çağırıyor, onlara yazdırıyordu, Kur'an'ın anlaşılır hale gelmesi için çalışıyor, anlatıyor, duyuruyor, ezberletiyor, bunun için sa'y ediyordu. Lâkin bunun dışında Kur'an gelirken onu ezberlemek için böyle bir çabası olmayacaktı. Çünkü Allah ona diyor ki: "Peygamberim, Biz Kur'an'ı vahyederken dilini oynatıp durma! Böyle bir hareketin içine girme! Sadece nötr olarak bekle yeter!"

Ama Rasulullah bunun böyle olacağını bilmediği için, Kur'an'ın öğrenilmesi için, bu göreve rağbetinden, iştahından dolayı böyle bir çabada bulunuyordu.

Bunun bir başka manası da şöyle olabilir: Bu sûrenin muhtevası Rasulullah Efendimize sık sık müracaat edilen, sık sık sorulan bir konuyu ihtiva ediyordu. Dalga geçiliyordu, alay ediliyordu: “Yeniden dirilmek mi? Âhiret mi? Hesap, kitap mı? Kim demiş onu? Nerdeymiş o? Kim diriltecekmiş bizi? Nasıl olacakmış bu iş? Sen onu bizim külahımıza anlat ey Muhammed!” deniliyor, Allah’ın Resûlü alay konusu ediliyordu. İşte böyle bir atmosferde Rasulullah bu sûrenin ilk âyetleriyle karşı karşıya gelince dehşete kapıldı. Çünkü gerçekten çok müthiş bir anlatımdı. Kıyametleri, gerçekleri apaçık, ama korkunç derecede etkili anlatıyordu bu sûre. Akılları başlara getiren müthiş ifadeler vardı sûrede. Daha başka ne söylenebilirdi bu insanlara? Bundan da-ha etkili, bundan daha çarpıcı delil olur muydu? Sanki Rasulullah öyle düşünüyor ve bunu hemen insanlara duyuruvermek, hemen ezberlemek, hemen duyurmak, hemen ulaştırmak istiyordu da, onun için he-men ezberlemeye çalışıyordu. Ama Cenâb-ı Hakk diyordu ki, "Acele etme! Dur bakalım! Ne senin acelen? Onu sana biz gönderiyoruz! Biz sana okuyoruz! Biz okuyacağız, sen peşi sıra gideceksin! Yani ona tabi ol, sen onu dinle! Sen onu anla! Sen ona ittiba et! Sen onunla amel et!”

Âyet-i kerîmedeki:

“Onun toplanması Bize aittir” ifadesindeki Kur’an’ın toplanmasından kasıt, Kur’an’ın Rasulullah’ın göğsünde toplanması demektir. Kur’an’ın Rasulullah Efendimizin göğsüne yerleştirilmesi demektir. Yani, “Ey peygamberim, onu ezberleyeceğim, unutmayacağım diye senin bir çaba içine girmene gerek yok, onu senin kalbine yerleştirecek olan Biziz,” buyuruyor Rabbimiz. Ya da Kur’an’ın bir araya getirilmesidir ki (y«9@«š²I5«:) o zaman onun te’kidi olur. Çünkü Kur’an ya harflerin bir araya toplanmasındaki ***“Karane”*** kökünden türemiştir veya okumak anlamına gelen ***“Karae”*** kökünden türemiştir. Mânâ, Biz onu topladığımız zaman, yani Biz onu senin göğsünde topladığımız, ya da onun âyetlerini, harflerini bir araya getirip topladığımız zaman olacaktır.

Toplayıp okuyunca da onun okunuşuna uy! demektir. Yani Kur’an’ın tamamına, onun toplamına uy veya toplayıcısına, yani Cebrâil’e ittiba et! Onu dinle veya sen de onunla amel et! Haramını, helâlini ortaya koy, onu hayatında görüntüle ey peygamberim, manasına gelecektir.

“Onu senin lisânında Biz beyan ediyoruz. Biz onu sana senin dilinle beyan ediyoruz ki, sen de Cibril’in sana okuduğu gibi okuyasın.”

Kur’an’daki ahkâmın beyanı Bize aittir. Kur’an’daki haram ve helâllerin beyanı bize aittir. Kur’an’ı Arapça olarak indirmek Bize aittir. Veya,

Peygamberim, Biz onu sana da açıklarız. Eğer bir karışıklık olur, eğer anlayamadığın bir husus olursa Biz onu sana açıklarız. Biz onu sana açıklayıp beyan edeceğiz. Anlayamadığın bir bölümü daha sonra gelen âyetlerle elbette izah ederiz, edeceğiz. Yani Kur'an'da bir âyeti anlayamadığımız zaman Kur'an orada bitmedi ki, devam ederiz daha sonraki âyetler onu bize beyan edecek ve açıklayacaktır.

Âyetinden şunu anlıyoruz: Rasulullah Efendimize nâzil olan vahiy sadece Kur'an'da yazılı olan, Kur'an'da mevcut olanlardan ibaret değildir. Kur'an'da olmayan vahiy birimleri de vardır. Kur'an'a geç-meyen vahiyler, bilgiler de verilmiştir Rasulullah Efendimize. Böylece Kur'an'da olmayan vahiy birimleri de verilerek Rasulullah Efendimize Kur'an'ın emirleri, kelimeleri, hususî ıstılahları ve bunların manaları anlatılmış, açıklanmıştır. Eğer vahyin tamamı bu Kur'an'dakilerden ibaret olsaydı, bunun dışında Rasulullah Efendimize vahiy verilmeseydi, o zaman burada: "Peygamberim! Biz bunların anlamlarını sana beyan edeceğiz, açıklayacağız" gibi bir ifadeye gerek kalmazdı. "İşte sana indirdik ve açıkladık" denilir, olur biterdi.

Sonra dikkat ederseniz bu ifade Kur'an'dan, Kur'an kelimesinden ayrı olarak zikredilmektedir. Önce:

denmiş, sonra da ayrı olarak:

denmiştir. Kur'an'ın indirilişiyle, Kur'an'ın cem edilişiyle, daha sonra bu inenlerin beyan edileceği ayrı ayrı şeylerdir. Peki bu ikisinin arasında ne fark vardır ki birbirlerinden ayrılmıştır? Yani her ikisi de Allah beyanı, Allah vahyi değil mi ki ayrı ayrı gönderiliyor?

Anlayabildiğimiz kadarıyla şu elimizdeki Kur'an'ın âyetlerinin, anlamının, emirlerinin Rasulullah Efendimize Allah tarafından ayrıca bildirilmesinin sebebi, Rasulullah Efendimizin kendi söz ve fiilleriyle onu insanlara anlatması ve onun pratiğe nasıl döküleceğini, onunla nasıl amel edileceğini öğretmesi içindir. Çünkü Rasulullah Efendimizin bizim sorumlu olduğumuz kulluktan başka bir de risâlet görevi, peygamberlik görevi vardır. Bakın meselâ Nahl sûresinde bu husus şöyle anlatılmaktadır:

"Sana da, insanlara gönderileni açıklasın diye Kur'an'ı indirdik. Belki düşünürler."

(Nahl 44)

Ayrıca Kur'an-ı Kerîm'de dört yerde Rasulullah efendimizin görevinin yalnızca Allah'ın âyetlerini bize ulaştırmak, tebliğ etmek de-ğil, aynı zamanda bu âyetleri açıklamak, tefsir etmek ve nasıl anlaşılıp, uygulanacağını öğretmek

olduğu anlatılmaktadır. Daha geniş bilgi edinmek isteyenler, Bakara 129, Al-i İmrân 164, Cum’a 2 âyetlerinin tefsirlerine bakabilirler.

İşte böyle. Kıyamet anlatılırken birdenbire böyle değişik bir ko-nuya geçilmesi, kıyamet anlatılırken sözün bir anda Peygamber’e (a.s) döndürülmesi biraz garip gibi olsa da, böyle bir münâsebet kurulmuş. Yani kıyamet konusu anlatılırken birdenbire sözün kesilip araya Peygamberimizin halinin sokuşturulması, cümle-i mutarıza dediğimiz bir parantez cümlesi yapılması, hoca ile talebenin münâsebeti gibi yapılmıştır. Hani dersine devam eden bir hoca talebelerinden birisinde gördüğü bir uygunsuzluğu düzeltmek için sözünü keserek: "Ahmet uyuklama! Hasan başka yerde gezme, buraya gel!” dedikten sonra yine konuya devam eder ya, işte aynen bunun gibi Rabbimiz de bir anda vahyini keserek Peygamberinin hoş olmayan bir davranışını düzelterek sözlerine devam etmiştir.

Bizde de olur değil mi bu? Yani talebe bir şeylerle meşgul olurken hoca onu düzeltmek veya orada sükûneti sağlamak için veya birisi gelip bir şey sorduysa ona cevap verivermek, veya o anda izin isteyen birine izin verivermek, hocanın o anda ders halkası içindekilere anlattığı konunun bir anlık dışına çıkması nasıl caiz ise, bu bir öğretim metodu, anlatım üslûbuysa, işte burada da Allah vahiy indirirken, Cebrâil vahiy aktarırken talebe durumunda olan Rasulullah’ın durumu düzeltiliyor ki, kıyamete kadar talebelere yönelik eğitim programlarında böyle bir prensip ortaya konmuş oluyor, diyoruz.

Öyleyse biz de Kur’an okunurken böyle olacağız. Nötr olacağız Kur’an’ı dinlerken. Bizden de işte bu isteniyor burada. Nötr olmak. Peki ne demektir nötr olmak? Kur’an’ı dinlerken kendimizi, aklımızı, fikrimizi, benliğimizi, dikkatimizi ona teslim etmeliyiz. Öncelikli bilgilerimizi terk etmeliyiz. Rasulullah’ın öncelikli bir fikri vardı. Neydi o? O-nu ezberlemek. Hem de hemen o anda ezberlemesi gerektiğini zannediyordu. Öyleyse öncelikli fikirlerimizi, Kur’an dışından öğrendiklerimizi kafamızdan atacağız, aklımızdan başka bir şey geçirmeyeceğiz. Sırf kendimizi ona teslim edeceğiz. Bütün dikkatimizle, bütün benliğimizle onu dinleyeceğiz.

Bu bölümün şöyle anlaşılması da mümkündür:

“Aceleye getirerek öyle dilini depretip durma! Dilini hareket ettirip durma!” şeklindeki hitabın Peygamber Efendimize değil de yukarıda anlatılan insana olduğu şeklinde ikinci bir görüş vardır. Fah-reddin er-Râzî, Elmalılı Hamdi Yazır ve bazı müfessirler bu görüşte olmaya çalışmışlar ama hadislerin diskalifiyesinin anlamsızlığını bildiklerinden dolayı edepli, terbiyeli davranmışlar da birinci görüşü başa almışlardır. Onun için ben de önce onu zikrettim. İkinci anlayışı da açıklamaya çalışalım:

Eğer buradaki hitap yukardan beri anlatılan insanaysa, o zaman mânâ şöyle olacaktır:

İnsanoğlu o gün neler yaptı, neler bıraktıysa o gün hepsinden haberdar edilecek. Yani insan o gün yapıp ettiklerinin tümünden he-saba çekilecek.

Zaten insan kendi yaptıklarına basîrdir, onlardan haberdardır. Ne yaptı, ne yapmadı, bunu kendisi bilmektedir. Dünyada mâzeretler uydurmaya çalışsa, kamufle etmeye çalışsa, yani dünyada kendi ken-dini aldatmaya çalışsa da ne yapıp ettiğini insanoğlu biliyor dendi. Kı-yamet günü olacaklar, insanın başına gelecekler anlatıldı, ondan sonra da:

"Hayır hayır! Dur bakalım acele etme! Niye acele ediyorsun sen? Ne derdin var senin?" denilerek bir hitapta bulunuldu. İkinci bir anlayışa göre eğer buradaki hitap insana râci ise, kıyamet günü hesap-kitap konusunda acele etmemesi anlamına gelecektir. Yani mânâ, böyle işin içinden kolayca sıyrılıvereceğini zannetme! Kolayca kurtulacağını sanma ey insan! demek olacaktır.

İşte kıyamet günü, hesap-kitap dönemi eline kitabını alan bu insana diyecek ki: "Ey insan! Acele ederek, dilini hemen oynatma! Bu işi hemen bitirivermeden yana olma! Hemen acele geçiştirivermeden yana olma! Hesap-kitap işinde acele ederek dilini oynatıp bu işi bitirivermeden yana olma! Yani hemen acele bu işin, hesap-kitap işinin içinden çıkacağını, sıyrılacağını sanma!"

"Oku Kitabını, bugün, hesap görücü olarak sen kendine yetersin."
(İsrâ 14)

Hesap-kitap için, amel defteri eline verilen kimseleri anlatırken Kur'an şöyle diyordu:

"Kitabı sağından verilen, "Alın, kitabımı okuyun! Doğrusu ben böyle bir hesaplaşma ile karşılaşacağımı umuyordum!" (der)."
(Hâkka 19,20)

"Ben bugünün heyecanıyla dünyada bir hayat yaşıyordum" diye sevinç çığlıkları atarken, etrafındakilere tertemiz defterini gösterirken, defteri eline tutuşturulan kâfir de diyecek ki:

"Vah bize, eyvah bize! Bu defter nasıl olmuş da küçük-büyük bir şey bırakmadan hepsini saymış!"

(Kehf 49)

İşte o kâfir, günahkâr insan alelacele o kitabı karıştırıverip okuyuvermeye, alelacele işin içinden sıyrılıp çıkmaya çalışacak. Çabucak hesap-kitabın bitirilmesini isteyecek. Bir an evvel bu sorgulama işinin bitirilivermesini isteyecek de, hızlıca defterini okumaya çalışırken onun bu hareketini kınamak üzere, bu düşüncesine engel olmak üzere şöyle denilecek:

"Ne oluyor? Ne yapmaya çalışıyorsun ey insan? Aceleye getirip durma işi! Öyle hızlı hızlı dilini hareket ettirip işin içinden sıyrılmadan yana olma! Sen onu öyle alelacele okumadan yana olma! Çünkü onu oraya Biz yazmışız ve Biz okuyacağız!"

Yani onun gündeme getirilişi de Bize aittir, tek tek yazılışı da Bize aittir. Onu o kitapta biz topladık! Sen kokladın, biz topladık! Sen yaptın, sen işledin, Biz yazdık! Şimdi ne oluyor sana? Niye acele ediyorsun? Şimdi sus ve bekle! Sana onu Biz okuyacağız, bu durumda artık sana düşen sadece onun peşi sıra gitmendir. Yani eğer Biz: "Bak sen şunu da yapmışsın! Şu günahı da sen işlemişsin! Şu suçu da sen işlemişsin!" dedikçe, yaptıkların sana okundukça, sen onlardan kurtulmadan yana olma! Artık senin iraden bitmiştir. Biz neler dediysek, sen ona uy! Artık burada Bizim beyanımız, Bizim hükmümüz, bizim kararımız geçerlidir. Çünkü:

"Sen okunanlar üzerinde Bizim beyanımıza, Bizim kararımıza uymak zorundasın! Bugün beyan Bize aittir, karar Bize aittir! Sakın Bizim beyanımıza itirazın olmasın!" denilecek.

Âyetin bundan sonrasını da düşünürsek bu mana, bu münasebet gerçekten çok uygun düşüyor. Bakın bu âyetin hemen arkasından denilecek ki:

20-21. "Hayır hayır; ey insanlar! Sizler, çabuk elde edeceğiniz dünya nîmetlerini seversiniz de âhireti bırakırsınız."

Hitabın hemen sonrasında buyuracak ki o insana: "Hayır hayır, ey insanlar! Siz aceleden yanasınız! Siz aceleyi seviyorsunuz! Sadece şimdi burada değil, dünyadayken de aynı durumdaydınız! Dünyadayken de hep aceleden yanaydınız! Yok yok! İşin aslı şu! Siz aceleyi seviyorsunuz! Yaratılıştan seviyorsunuz aceleyi! Çünkü siz aceleden yaratıldınız!" İsrâ sûresinde ***"İnsan aceleden yaratıldı"*** buyurulmaktadır. İşte Allah buyurur ki, siz aceleyi seviyorsunuz. Yani acele elde edeceğinizi, peşini seviyorsunuz da, veresiye olan âhireti terk ediyorsunuz.

Ama dikkat ederseniz önceki hitap tekildi. “Dilini aceleden hareket ettirip durma!” denmişti. Yani hitap tek kişiye, Peygambere idi. Sonra da: “Hayır hayır siz aceleyi seviyorsunuz da âhireti terk ediyorsunuz” olunca, muhatabın çoğuluna geçti Rabbimiz.

Deniliyor ki, insanoğlu vahyi almada, vahyi benimsemede, vahyi kendisine mal etmede, onunla insanları kurtarma çabasında, yani Allah’ın kendisini peygamber kıldığı insan bile böyle aceleci davranırsa, geri kalan konularda zaten aceleci davranacaktı. Rabbimiz sanki burada şöyle diyor: “Dikkat edin, bu insanın aceleciliği fıtrî bir özelliktir. Yani bundan, bu fıtrî özelliğinizden kurtulamazsınız ama, bunu hayra kanalize edin!” Birinci sebebi işte budur ki, gerçekten de hoş bir insicamdır. İnsanın aceleciliğine bir örnek verilmiş, sonra da aceleci olmaması gerektiği anlatılmıştır. Peygambere bile “acele etme!” denilirken, bize haydi haydi acele etme, denilmektedir.

Her zaman acele ediyoruz değil mi? Meselâ insanların hemen kurtulmasını istiyoruz. Tebliğimiz acele meyve versin, anlattığımız in-sanlar acele ve kolayca değişsinler. Çevremizdekiler acele Müslümanlaşıversinler. Veya dünyada yaptığımız kulluklar, iyilikler karşılığında acele mükafat bulalım. Acele karşılık görelim, dünyada üstünlük buluverelim. Dünyada hemen zafer elde edelim demelerimizin, aceleden yana olmamızın anlamsızlığı anlatılıyor burada.

Yukarıdaki âyeti peygamberle ilişkili düşününce, peygamber bile bakın hayır konuda acele ediyordu da biz engelledik. “Öyleyse siz ey kullarım, dünya konusunda aceleci olmak, dünyada istediklerinize veya mükafata acele ulaşmak, zaferi acele kucaklayıvermek konusunda da yanlışlığa düşmeyin! Veya âhireti terk ettirici bir acelede bulunmayın! Halbuki insanlar hemen yola geliverse siz nasıl ecir alacaksınız? Aceleden zafere ulaşıverseniz âhiret mükafatına nasıl ulaşacaksınız? Öyleyse aceleden yana olmayın, sabırdan yana olun” de-niyor.

Ama âhireti kazandıracak bir acele ise tamam ona koşacağız. Kur’an da ve sünnette pek çok yerde hayırda, hayır konularında acele etmemizin istendiğini biliyoruz. “Hayırda acele edin” diyor Allah’ın Re-sûlü. Öyleyse bize âhireti kazandıracak bir hayırda acele edeceğiz. Hani bir söz vardır: Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya, yarın ölüverecekmiş gibi de âhiret için çalışın diye. Hadis değil bu, ama hoş bir sözdür. Bunu şöyle anlıyoruz: Yapacağın iş dünya işi mi? Hiç ölmeyecekmişsin gibi davran o konuda. Ama yapacağın iş âhiret işi mi? Yarın ölüverecekmişsin gibi davran o konuda. Meselâ evini badana mı yapacaksın? Bir dünya işiyle karşı karşıya mısın? Acele etmeye gerek yok, hiç ölmeyecekmişsin gibi davran. Yarın yaparım, öbür gün yaparım, gelecek ay yaparım de ve acele etme o konuda. Ama namaz mı kılacaksın? Bir âhiret işi mi

yapacaksın? Hemen ölüverecekmişsin gi-bi acele et o konuda. Hemen kılıver namazını, yarına bırakma onu.

Veya meselâ evde çocuklarınıza onları daha iyi Müslümanlaştırmak ve cennete kazandırmak için ders mi başlatacaksınız? Böyle bir şey mi düşünüyorsunuz? Aman acele edin. Aman yarına bırakmayın, yarın ölecekmişsiniz gibi davranın. Çünkü belki yarın dinlemeyebilirler sizi. Ağaç yaş iken eğilir, yarın tutmayabilirler sözünüzü. Veya yarına çıkmayabilirsiniz de çocuklarınız arkanızda eğitimsiz kalabilirler. Veya meselâ birilerine tebliğ mi yapacaksınız? Acele edin, yarın hayatta olmayabilirsiniz, yahut da yarın bu imkân elinizden alınabilir. Yarın ağzınıza bir bant yapıştırılıp kodese tıkabilirler sizi. Veya küs olduğunuz birileriyle mi barışacaksınız? Aman yarınlara bırakmayın onu. Acele edin, yarın o küs olduğunuz kişi de, siz de ölebilirsiniz çünkü. İnfakta mı bulunacaksınız birilerine? Aman acele edin, zira ya-rın ölebilir, yahut da fakir düşebilirsiniz. Kitabınızı mutlaka tanımak zorunda olduğunuzu mu anladınız? Kitapsız Müslümanlık olmaz gerçeğini bugün mü anladınız? Aman hemen başlayın! Yarına bırakmayın! yarın belki hayatta olmayabilir, imkân bulamayabilirsiniz.

Evet hayır konuda, âhiret konusunda acele edin. Ama:

Ama siz bunun tamamen aksine dünya konusunda acele ediyorsunuz da âhireti arkaya alıyorsunuz. Peşini öne alıyorsunuz da veresiyeyi geri bırakıyorsunuz. Peşinden yana, yani sonucunu acele dünyada görebileceğiniz işlerden yana oluyorsunuz da, sonucunu âhirette göreceğiniz veresiye işlere yanaşmıyorsunuz! diyor Allah.

Ama siz bilirsiniz! Sonucuna kendiniz katlanmak üzere istediğiniz gibi hareket edin! Bildiğiniz gibi davranın, ama bilesiniz ki:

22-25. "O gün birtakım yüzler Rabblerine bakıp parlayacaktır. O gün birtakım yüzler de asıktır. Kendisinin belkemiğinin kırılacağını zanneder."

O gün insanlar iki gruptur. Amel defterlerinin dağılımına göre insanlar iki gruptur. Vücuh, yüzler anlamına geldiği gibi, insanlar anlamına da gelir. İşte o gün nice yüzler vardır ki onlar ***"Nazırah"*** tır. Başarı neticesinde sürûr içinde ışıldar durur, parlar durur o yüzler. Yani böyle neşeli, sürûrlu, sevinçli, parlak yüzler, insanlar vardır o gün.

O yüzler Rabbine doğruda nazırdırlar. Rabblerine doğru bakmaktadırlar. Allah rahmet etsin, ecdat bunun üzerinde durmuş, yıllar yılı uğraşmış durmuş. Efendim bu âyeti nasıl anlayacağız? Allah bizzat görülür mü? Yoksa

görülmeyecek mi? Acaba Hz. Mûsâ’ya Allah’ın ***“Len terani”*** demesi, beni ebedîyen göremezsin ey Mûsâ! demesi buraya da şamil mi, değil mi? Acaba buradaki _«Z¬±"«* ΄|«7Ë! dan kasıt, ***“İla niami Rabbiha”*** manasına mı? Yani yarın cennette Allah’ın nîmetlerine bakma, onları seyretme anlamına mı? Yoksa bizzat Cenab-ı Hakk’ın cemâline bakma mı kast ediliyor? Ecdat burada durmuş ve yıllar yılı münakaşa etmiş. Meselâ Mutezile fırkası bunu bayraklaştırmış, bu konuda kesin tavrını ortaya koymuş ve demiş ki: Allah kesinlikle görülmez! Çünkü Hz. Mûsâ’ya eğer ***“Len terani”*** diyorsa Allah, kesinlikle görülmez, görülmeyecektir. Sanki Allah ***“Lenterani”*** yi diyendir, ama ***“İla Rabbiha nazırah’***ı demeyendir. Veya ***“Lenterani”***yi diyen Allah’tır da, bunu diyen başkasıdır sanki.

İki âyetten birini temel kabul edip ötekini onunla yargılama âdeti pek yaygındır. İki âyet veya iki hadis. Bunlardan birini temel ka-bul, doğru kabul edip ötekisini onunla yargılama âdeti bizde de çok yaygındır. Veya dinin bir birimi temel kabul edilecek, diğeri onunla yargılanacak. Böyle bir âdet var toplumda.

Meselâ benim hocam böyle dedi diyor adam, onu temel din kabul ediyor. Veya benim imamım, benim şeyhim, benim mezhebim böyle dedi diyor, bunu temel kabul ediyor, ötekileri buna göre yargılı-yor. Temel kabul ettiği o hükme, o düşünceye, o anlayışa uyanları doğru, uymayanları yanlış kabul ediyor. Meselâ kendi imamının, kendi hocasının, kendi mezhebinin namazını temel kabul ediyor ve ötekilerin kıldığı namaza namaz mı yahu bu? diyor. Veya Buhari’dekileri yanlış kabul ediyor, bu hadis-i şerif yanlış veya bu iş bâtıl diyor.

Veya daha önceki öğrendiği dini temel kabul edip, ondan sonra öğrendiklerini onunla yargılamaya kalkışıyor, bu da aynı şey.

Bildiği kadar ki Kur’an’ı temel kabul ediyor ve bu Kur’an’la hadisleri yargılamaya kalkışıyor, “efendim işte bu hadis Kur’an’a aykırıdır” diyebiliyor. Kur’an’dan bildiği topu topu iki sûredir ve bildiği bu iki sûreyle hadisi yargılamaya kalkıyor.

Veya bir âyet öğreniyor onu temel kabul ediyor sonra karşısına çıkan bir hadis ona aykırı gibi gelince onu reddediveriyor. Meselâ Nûr sûresinde Allah diyor ki:

“Bir arada veya ayrı ayrı yemenizde bir sorumluluk yoktur.”
(Nûr 61)

“Sizin beraber de, ayrı ayrı da yemenizde bir beis yoktur” âyetini temel kabul etmiyor da, âyetle ilgili kendi anlayışını temel kabul ediyor ve diyor ki:

“Bak burada aynı tabakta da, ayrı ayrı tabaklarda da, bir arada da, veya ayrı ayrı yemekte de bir beis yoktur” denildi. “Öyleyse efendim bizler ayrı da yiyebiliriz beraber de yiyebiliriz! Bunun hiçbir sakıncası yoktur! Kadın-erkek bir arada yiyebiliriz! Sonra yabancı kadınmış, yerli erkekmiş ayrımı da yoktur üstelik, işte cümbür cemaat, eş-dost, hısım, akraba, arkadaş, dost toplanırsın böyle yenebilir, bu âyete aykırı değildir!” diyor. Halbuki bu âyet, bu âyeti anlatan, şerh eden hadislerle anlaşılacakken, bunu anlatan hadisleri insanlar reddetmeye çalışıyorlar. Gerçekten garip bir durumdur bu.

Âyet temeldir tamam, Kur’an temeldir tamam. Âyete ters düşen reddedilsin tamam da, acaba o âyetten kasıt o mu, değil mi? İşte orada farklı düşünüyorlar. Kim demiş o âyetin o anlama geldiğini?!

Meselâ Nisâ sûresindeki: «š³@«K¬±X7! vB²K«8 ¸ ²—Ï! âyetinin muhtevası "Kadınlara mücerret dokunduğunuz zaman" da olabilir, "Kadınlarla münâsebet ettiğiniz zaman abdest bozulur" da olabilir. Ama insanlardan kimileri mücerret dokunmayı temel kabul edip, sanki âyet onu mutlak olarak anlatırmışçasına diğerlerini reddederken, kimileri de cinsi münâsebet manasına gelir deyip, onu temel kabul edip diğerlerini reddediyor. Kim dedi onun sadece bu manaya geldiğini?

Öyleyse burada şunu söyleyelim: Bu dinin temeli kitaptır, bunda kimsenin ihtilâfı yoktur. Her şeyi kitapla ölçmeliyiz. Aslında kitap değil de vahiy demek en doğrusudur. Çünkü sünnet de vahyin bir parçasıdır. Kitap temeldir, kitap asıldır ve ona uymayanlar reddedilmelidir, ama kitaba aykırı olan sünneti reddedelim derken ihtiyatlı davranmalıdır. Burada şu soruyu sormamız lâzım. Tamam kitap temeldir, kitaba aykırı olan reddedilmelidir ama hangi kitaba aykırı olanlar reddedilecek? Benim anladığım kadar ki kitaba mı? Yoksa Mutezilî kitaba mı? Yoksa Şia anlayışındaki kitaba mı? Hangi kitaba aykırı olanları reddedeceğiz? Kimin kitabına aykırı olanları reddedeceğiz? Kimileri de sünneti temel kabul edip kitabı onunla yargılamadan yana bir tavır sergiliyorlar. Aynı soruyu onlara da sormak lâzım. Sünnet te-meldir kitabı onunla anlayalım derken de hangi sünnetin temel olduğunu bilelim! Sünnetten benim anladığım mı? Yani benim anlayışım mı? Yoksa mukabilimin anlayışı mı? Bunu bilmeliyiz.

Öyle değil mi, kitap temeldir tamam da kimin kitabı temeldir? Farz edin ki ben Kur’an’dan elli sûreyi tanıyabilmişim. Elli sûrede anlatılanların da belki onda birini anlama imkânım olmuş. Kur’an’dan benim nasibim işte bu kadardır. Yani benim kitabım işte budur. Kitaptan bana yansıyan budur. Peki Kur’an’ın elli sûresini ancak tanıyabilmiş ve üstelik de bu elli sûrede Rabbimin anlattıklarının sadece yirmide birini anlayabilmiş birisi olarak, bu kadarcık Kur’an bilgisiyle bir hadisi nasıl yargılayacağım? Hakkım var mı buna? Öyleyse

kimin ki-tabına uymayanları reddedeceğiz? Meselâ aynı hadis İmam Buhârî efendimizin kitabına ters gelmemiş ki o hadisi kitabına almış. Veya İmam Müslim'in Kur'an'ına ters düşmediği için o hadisi kitabına almış. Veya İmam Ebu Hanife efendimizin, İmam Şafiî efendimizin Kur'a-n'ına ters düşmemiş o hadis. Şimdi ne diyeceğiz buna? Benim kitabı-ma, veya Yaşar Nuri efendinin kitabına ters düşüyor bu hadis diye red mi edeceğiz? Hakkımız var mı buna? Bu konuda çok cesur davrananları görüyorum ve korkuyorum, ihtiyatlı davranmadan yanayım, Allah doğrudan saptırmasın inşallah.

Öyleyse buradaki _«Z¬±"«* ´|«7Ë! âyetini söyleyen de Allah'tır. "Onlar o gün Rabblerine bakacaklar!" buyuran da Allah'tır, ama Hz. Mûsâ: "Ya Rabbi! Ben seni görsem!" dediğinde: Ona: ***"Lenterani"***yi, yani "kesinlikle beni görmeyeceksin! Ebedîyen görmeyeceksin! hiç mümkün değil ey Mûsâ!" diyen de Allah'tır. Bunun her ikisini buyuran da Allah'tır. Bunun birini temel kabul edip ötekini onunla yargılamak, birini doğru kabul edip ötekisini reddetmek mümkün olmadığı gibi, hâşâ ya Rabbi birinde görülmeyeceğini, birinde görüneceğini dedin. Birisinde onlar Rabblerine bakarlar buyururken ötekisinde asla görülemeyeceğini anlatıyorsun. Bu ne biçim iş mi diyeceğiz? Diyemeyiz bunu Allah'a! Peki ne diyeceğiz ya?

Bu âyetlerde farklı ortamlar kast edilmektedir diyeceğiz. Birisinde âhiret ortamı, ötekisinde de dünya ortamı anlatılmaktadır. Burada, bu okuduğumuz âyette âhiret ortamı anlatılmaktadır, cennet ortamı anlatılmaktadır ve kesinlikle biliyor ve inanıyoruz ki Cenâb-ı Hak âhirette, cennette görülecektir. Ama ötesinde Hz. Mûsâ gibi olma ortamı anlatılmaktadır, yani dünya ortamı anlatılmaktadır ve kesinlikle biliyor ve inanıyoruz ki kim de Hz. Mûsâ ortamındaysa, yani dünya ortamındaysa tamam o kesin görmeyecektir, göremeyecektir diyoruz.

Peki Rasulullah Allah'ı Mirac'da gördü mü? Eğer Rasulullah Mirac'da cennet ortamında bir bulunuşla bulunmuşsa evet gördü, ama Hz. Mûsâ ortamında bir bulunuşla bulunmuşsa kesinlikle görmedi, ikisinin de dışındaysa o zaman bilmiyoruz diyeceğiz.

Kaldı ki insanlar nedense kimi konularda çok titiz davranırken kimi konularda yan çizmeye başlamışlar. Ya da te'vili din kabul etmişler. Meselâ bakın şu konularda hassas davrandıklarından hiç de problem çıkmamış. Allah görür mü? konusunda tüm ümmet ittifak et-miştir ki Allah görür. Ama nasıl gördüğünü bilmeyiz demişler ve işi bi-tirmişler. Allah'ça görür demişler ve hiç de ihtilâfa düşmemişler bu ko-nuda. Peki Allah'ın eli var mı? Bu sefer bocalamışlar. Acaba el desek mi, demesek mi? Acaba mutlak mı, değil mi? Halbuki önceki gibi deyiverseler iş bitecek. Ama kimi konularda bunu, nasılını bilmeyiz derken kimilerinde akıllarına gelmiyor galiba.

İşte burada da _«Z¬±"«* ´|«7Ë! insanlar Rabbine nazır olacaklar. Peki nasıl bir şey? Allah nasıl görülecek? Îman ediyoruz ama nasılını bilmeyiz deyiverseler iş bitecek. Peki peygamber bir şey anlatmış mı bu konuda? Peygamber nezaretin olacağını anlatmış mı bu konuda? Peygamber nezaretin olacağını anlatmış, bakmanın olacağını anlatmıştır. Yani mehtaplı bir gecede ayın on dördü iken insanlar itişip ka-kışırlar mı ayı görmeye? Hayır! Herkes bulunduğu yerden çok rahat seyreder değil mi? Allah'ın Resûlü, "İşte aynen böylece insanlar da Allah'ı cennette görecekler" diyor. Ama Allah ay gibi mi olacak? Hâşâ öyle değil. Allah'ça bir görülüşle görülecek. Burada görüşün böyle iti-şip kakışmadan olacağı beyan edilmektedir. Değilse bundan hâşâ Al-lah'ın ay gibi görüleceği, uzakta, ya da yakında görüleceği anlaşılmaz.

Bir de bununla ilgili "Nâzır" kelimesi var. Kimileri demiş ki işte mü'minler orada, cennette nezaret edecekler. Yani bakanlık yapacaklar. Allah cennette kendilerine bir kısım görevler, bakanlıklar verecek de onlar bu görevlere nezaret edecekler, Allah'tan kendilerine bir görev düşüp onlar bu göreve bakıp nezaret edecekler demeye çalışmışlar. Bakan, bakanlık, filan denir ya işte öyle bir şey.

Bir de görmekle bakmak ayrıdır demişler. Yani Allah görülmez ama O'na bakılır demişler.

Evet:

"Kimi yüzler vardır ki o gün nazıradır ama kimi yüzler de vardır ki o gün basiradır." Yani abus bir çehre olarak pusarır, asılıp durur. Adam suçundan, kaybından, ayıbından, ıstırabından, üzüntüsünden dolayı suspus olmuş, yıkılmış, bitmiş, tükenmiştir Allah korusun.

Bilir ki, anlar ki artık kendilerine Fâkıra yapılacaktır. œ«I¬5@«4 bel kıran demektir. Artık o kişi anlar ki kendisine bel kıran yapılacaktır. Bel kıran, adamın belini büken facia, belini kıran belâ veya burnunu kıran bir belâdır. Fakıra, bir de Rabbinden, Rabbinin rahmetinden mahrum oluş, Rabbine bakamama anlamına da gelir. Veya dahiye, yani ateşe girmek anlamına bir manadır.
ÇwP«# Zanne burada îman, anlamak, bilmek anlamak manasına kullanılır. Artık o kişi kendisine fakıra yapılacağını anlamıştır.

26-30. "Dikkat edin; can boğaza gelip köprücük kemiklerine dayandığı zaman: "Çare bulan yok mudur?" denir. Artık ayrılık vaktinin geldiğini sanır. Bacaklar birbirine dolaşır. O gün sevk Rabbinin huzurunadır."

Hayır hayır! Yok yok! ³ŸÒ«6 İş öyle değil! Burada ölmek üzere olan bir adamdan söz ediliyor. Rivâyete göre, can çekilmeye ayaktan başlıyormuş. Yani önce ayaklar ölüyor, sonra diz kapakları, sonra bel, göğüs, kafa. İşte can çıkmaya az kala, beş kala deniliyormuş ki:
¯'!«* ²w«8 «u[¬5«: Kim okuyup üfleyip te beni kurtaracak?! Yok mu beni okuyacak bir Raak? Yok mu bana yardım edecek ve beni eski hâlime iade edecek birisi? Yok mu böyle biri? Bana eski sıhhatimi, sağlığımı iade edecek birilerini bulun gelin! Bir okuyucu çağırın bana!

Veya ¯'!«* ²w«8 Bunun böyle gerçek olmadığını anlatacak biri yok mu? Yani bu büyüyü bozacak, yok edecek, bir büyücü yok mu? Çünkü ona göre aslı yoktu bu işin. Gerçek değildi bu iş. Ölüme ve hayatın biteceğine inanmıyordu. Ölüm ötesi hayata ve o hayatın hesabına, kitabına inanmıyordu. Dirilme yok diyordu. İşte inkâr ettiği, reddettiği bir gerçekle burun buruna gelince bunun gerçek olmadığını bana anlatacak bir Raak yok mu? Bulun gelin de bu büyüyü bozsun, diyor.

Bir de bu ¯ alıp götürmek, yükseltmek demektir. Öyleyse ¯ deniliyor. Yani bu ruhu, ölen kişinin bu ruhunu kim götürecek? Kim alıp yükseltecek? anlamına gelmektedir bu ifade. Kim götürecek bunu? Azap melekleri mi götürecek, yoksa rahmet melekleri mi?

Ama sonunda bunun bir firak olduğunu anlayacak. Anlayacak ki bu firak zamanı, ayrılık zamanıdır. Bunun bir ayrılık zamanı olduğunun farkına varacaktır. Artık karısından, çocuklarından, arkadaşlarından, eşinden, dostundan, dünyasından sökülüp koparılma, hayata veda etme zamanı gelmiştir artık.

Ve o zaman sak, sak'a karışacaktır. Yani eli ayağı birbirine do-laşacaktır. Hani ölüm esnasında ayaklar şöyle bükülüverir ya, işte o anlatılıyor. Allah o demde ölüm azabından, şeytanın afetinden cümle-mizi korusun inşallah. Ayaklar birbirine dolaşacak. Veya el ve ayaklar olmaması gereken yerde olacaklar. Eller ayaklar birbirine dolaşacak.

Bir de "sak" sev kedici demektir, şoföre de Araplar, sürücü, sevk edici anlamına "saik" derler. Bir sonraki âyet de bu manayı telmih ediyor zaten. "Sâk", sevk edici demektir. Öyleyse anlıyoruz ki sa-ikler, sevk ediciler, şoförler birbirlerine karışacaklar. Yâni saikler, cen-nete götürücü, cehenneme götürücü melekler birbirlerine karışacaklar, kavuşacaklar. Yani o gün trafik karışacak. Trafik birbirine girecek. Kimi melekler mü'minlerin ruhlarını cennete yükseltir, kimileri de kâfirlerin ruhlarını cehenneme taşırken böyle gelenler gidenler birbirlerine girecek, trafik karışacak.

O gün sevk yalnızca Allah'adır. Herkes Allah'a sevk olunmaktadır. Herkesin sevkıyatı Allah'adır. Herkes Allah huzurunda toplanacaktır.

Bir de bu karışmadan ve sevkıyattan şunu anlıyoruz ki, adam dünyada kendine bir değer veriyordu. "Ben şu çapta, şu ağırlıkta bir kimseyim! Ben kesin cennetliğim! Allah beni koymayacak ta cennetine sığırları mı koyacak?" diye kendi kendine bir kıymet biçiyordu. Kendini cennetlik zannediyordu, ama bakacak ki cehenneme sevk olunuyor. Cennet hayalleri içindeyken bir de bakmış ki azap melekleri kendisini cehenneme doğru sürüklüyorlar Allah korusun. Veya tamamen zıddı gerçekleşiyor. Yani sevk yolları, sevkıyat yolları karışacak.

31-33. "O, peygamberi doğrulamamış, namaz kılmamış, ama yalanlayıp yüz çevirmiş, sonra da salına salına kendinden yana olanlara gitmişti."

Evet o ne tasdik etti, ne de namaz kıldı.

1. O, ne sadaka verdi, ne de namaz kıldı demektir. Ne namaz kıldı, ne de zekât verdi. Ne malî, ne de bedenî kulluk yaptı. Ne malında, ne de bedeninde Allah'ı söz sahibi bilmedi. Ne malını, ne de bedenini Allah'ın emrine vermedi. Ne namaz kılarak Allah'tan mesaj al-dı, ne de zekât vererek bu mesajı Allah kullarına ulaştırma, Allah kullarıyla paylaşma gibi bir derdi oldu. Yani ne namaz kılmak türünde bireysel bir kullukta bulundu, ne de zekât gibi toplumsal bir kulluk yaptı.

2. Veya ne sadaka verdi, ne de salavat getirdi.

3. Ne tasdik etti, yani ne îman etti, ne de amel işledi. Tasdikle de, amelle de ilgilenmedi. Bu kişinin imanı da, ameli de yok.

Bu âyet bize tasdik ile amelin, yani îmanla amelin beraber gündeme getirilecek bir bütün olduğunu da anlatıyor. Îman mücerret bir iddiadan ibaret değil, mutlaka amele dönüştürülecektir. Çünkü Allah mücerret bir îmana razı değildir. Bu konuyu anlatan kitabımızda pek çok âyet olduğu gibi, sünnet de böyle der.

"Her şeyde doğru olma" anlamında Kur'anî bir kavram. "Sa.-Da.Ka" fiilinden masdar olan "Sıdk", "konuşanın inancı itibariyle söz ve fiilinin birbirine uygun olması"dır. Bir va'din yerine getirilmesi bakımından sözün doğru olması "sıdk" olduğu gibi bir olayın haber verilmesi bakımından da sözün doğru olması "sıdk" dır. "Sıdk" terimi, pey-gamberlerin en önemli özelliklerinden biridir. Risalete ehil olabilmek için her peygamberin bu sıfatı

üzerinde taşıması gerekir. Bir pey-gamber için bu sıfat herhangi bir suretle yerinde olmazsa risâlet da-vası temelinden sarsılmış olacaktır. Çünkü insanlar doğru söyleme-yen bir peygambere güvenemez. Doğru olan peygamberin herhangi bir surette gerçeğe ters düşen bir söz söylediği görülmemiştir.

Bir peygamberin Allah namına davet ettiği şeyi kendi nefsinde yaşaması gerekir. Çünkü risaletin en büyük gayesi Cenab-ı Hakkın insanları mükellef kıldığı ahkâmı onlara tebliğ etmektir. Çünkü Allah ile ilişkisi olan kimse herkesten daha çok O'nun azametine müdriktir. Dolayısıyla O'nun hiç bir emrine karşı gelmez. Zira Ona karşı gelmek ihanettir. Hain olan kimse de Allah'ın risaletinin ehli olamaz.

Kur'an-ı Kerim'de bir çok peygamber için doğruluk vasfı kul-la-nılmakta, bazılarına "sıddîk" denilmektedir. "Kitap'ta İsmail'i de an. Çünkü o va'de sadık rasul bir nebi idi" (Meryem,54).

"İşte onlar öyle kimselerdir ki, amellerinin en güzelini onlardan kabul ederiz ve onların kötü amellerinden vaz geçeriz: onlar Cennet ashabı arasındadırlar. Bu, onların va'd oluna geldikleri sıdk (dosdoğru) bir va'ddır" (Ahkâf,16).

Doğruluğun esası; bir şeyin meydana gelmesi, tamamlanması, kuvvetinin kemâle ermesi, kısımlarının bir araya toplanmasıdır. Doğ-ruluk (sıdk; sadakat) niyet, söz ve âmelde olur. Niyette doğruluk son derece azimli olmak ve Allah'a yönelmek için iradeyi kuvvetlendirmek ve engelleri aşmaktır. Bu ise Allah'ın farz kıldığı şeylere koşmakla el-de edilir. Bunun da başında Allah yolunda cihad gelir. Cihadın bir türü de Allah'a davettir. Davete mani olan herkesten yüz çevirmek, bunlar-dan uzaklaşıp nefret etmek gerekir. Çünkü onlar gaflet içinde yaşayan insanlardır. Dünyada gördüklerinden başka bir şey bilmezler. Onların ulaştıkları bilgi derecesi budur. Gerçekte ise, cehalet ve nefsanî arzunun kendisidir. Doğru kimsenin kalbi çok hassas olur; da-vete mani olan kimselere karşı tahammül edemez. Bunun için de onlardan sıkılır; onlarla komşuluk, arkadaşlık yapamaz; onlarla düşüp kalkamaz, onlardan uzak kalmakla gönlü açılır; Allah'a seyr ve sülû-kunda ve ona davet hususunda acele etmeye teşvik eden kimselerden hoşlanır.

Sözde sadakat, dilin hakkı ve doğruyu söylemesidir. Dil böyle alışınca, artık hiç bir bâtıl konuşmaz.

Amelde sadakat, şer'î yollara uyarak Rasulullah (s.a.s)'e tabi olmak suretiyle olur. Müslüman sözde, niyette ve amelde sadakati gerçekleştirince, sıddıkiyet derecesine ulaşır. Bu derece ise, Cenab-ı Hakkın mü'min kullarından istediği Rasûlullah (s.a.s)'e hitap ile yö-nelttiği bir derecedir. "Ve şöyle de;

Rabbim, beni sıdk (ve selamet) girdirişiyle girdir; sıdk (ve selamet) çıkarışıyla çıkar ve tarafından da hakkıyla yardım edici bir hüccet ver"
(İsrâ, 17/80).

"Sıdk girdirişi ve çıkarılışı" demek, müslümanın herhangi bir şeye ve herhangi bir işe girişip başlamasının, ondan çıkışı ve onu ter-kinin Allah için ve Allah ile olmasıdır. Yani yaptıkları ve yapmadıkları Allah'ın rızasına bağlıdır. Kul bunları eda ederken Allah'tan yardım di-leyerek yapar. Maksadı da Allah'ın rızasıdır. Gayesi de yalnız Allah-dır. "De ki: Benim namazım da ibadetlerim de hayatım ve ölümüm de, hiç bir ortağı olmayan alemlerin Rabbi olan Allah'ındır"
(En'âm, 6/162-163).

Müslüman sıddıkiyetin bu derecesine erince, hayatta onun na-zarında rağbet edilecek başka bir gaye kalmaz. Ancak bunun ayakta kalışı Allah'ın rızasına vesile olacaksa ayakta kalmayı tercih eder. Şâ-yet bu gayeyi kaçırır veya elde edemeyeceğini anlarsa, hayattan yüz çevirir ve ölümünü ister. Hz. Ömer (r.a)'ın şöyle dediği rivâyet edilir: "Üç şey olmasaydı dünyada kalmayı istemezdim; 1- Allah yolunda iyi cins atlar sırtında savaşmak; 2- Gece ibadetinin meşakkat ve zorlu-ğuna katlanmak; 3- Sözün temizini hurmanın temizini seçer gibi se-çen kimselerle düşüp kalkmak". Hz. Ömer (r.a)'ın arzu ettiği bütün bu sayılanlar Rabb'ı râzı edecek şeylerdir.

Sadık bir müslüman davetçinin sadakati yüzünden ve sesin-den belli olur. Rasûlullah'ı tanımadan evvel onunla konuşan kimseler şöyle derlerdi: "Vallahi bu bir yalancı yüzü ve bir yalancı sesi değildir".
Davetçinin yüzünde ve sesinde doğruluk eserinin görülmesi, muhata-bına tesir eder; onun sözünü kabule, ona saygı beslemeye sevk eder. Ancak, muhatapları son derece kör kalpli kimselerse onlara tesir et-mez. Ne olursa olsun, beyan ettiğimiz manâda sadakat müslüman için ve Allah'a davet eden herkes için zaruridir. Çünkü imanın esası doğruluk; münafıklığın esası da yalandır. Davetçinin yalancı olması mümkün olamaz. Peygamber (s.a.s)'in buyurdukları gibi, yalan ahlâk-sızlığa sevk eder. Ahlâksız bir kimsenin ise davetçi olması mümkün değildir.

Yüce Allah peygamberlerden ve inananlardan ahd olarak sa-dıkları ve kâzipleri birbirinden ayırmıştır: "Biz nebilerden kuvvetle ahitlerini almıştık. Senden, Nuh'tan İbrahim'den Musa'dan ve Meryem oğ-lu İsa'dan (evet) onlardan ağır bir mîsak (söz) almıştık "; "Ki (Allah) o sadıklara sıdklarından sorsun, o kâfirlere de acı bir azap hazırlamış-tır."
(Ahzâb,7-8)

"Mü'minlerden öyle erler vardır ki Allah'a verdikleri ahitlerinde durdular; onlardan kimi adağını yerine getirdi, kimi de beklemektedir; sözlerini asla

değiştirmemişlerdir"; Ki Allah sâdıkları sıdklarıyla müka-fatlandırsın, münafıklara da dilerse azap etsin, dilerse tevbe edenlerin tevbelerini kabul etsin. Şüphesiz Allah Gafur ve Rahimdir"

(Ahzab,23-24)

"İnsanlar yalnız "inandık" demekle hiç sınanmadan bırakıla-caklarını mı sandılar? Andolsun ki biz onlardan öncekilerini sınadık el-bette Allah (sınayıp) sadıkları bildirip açığa çıkaracak, kâzipleri (ya-lancıları) bildirecektir"

(Ankebût,2-3)

İşte yukarıdaki âyetlerde bahsedilen sadık erlere Cenab-ı Hak mükâfat olarak "sıdk", mekânlarını "sıdk" bir va'd ile vadetmiştir: "İçle-rinden bir adama "insanları uyar ve iman edenlere Rabbleri katında kendileri için bir kademe-i sıdk (doğruluk makamı, kademesi) bulun-duğunu müjdele" diye vahyetmemiz insanlara tuhaf mı geldi ki kâfir-ler; "bu apaçık bir sihirbazdır" dediler."

(Yunus, 10/2)

"Muhakkak ki muttâkiler cennetlerde ve ırmaklar (ın kenarın) dadırlar". "Sıdk makamında (doğruluk meclisinde) gâyet muktedir (güçlü) bir melikin yanındadırlar"

(Kamer,54-55)

4. Veya bu âyetin bir başka manası da bu adam ne namaz kıl-dı, ne de namazla aldığı mesajı tasdik etti demektir. Buna göre bu adam Ebu Cehildir, ya da Ebu Cehil gibi olanlardan biridir denmiş.

5. Ya da bu adam dışardan kabul edenler safında görünse de, îman iddiasında bulummuş olsa da bu îmanını tasdik etmedi, yani amele dönüştürmedi. Amelle îmanının sadâkatini ortaya koymadı de-mektir. Tasdik, îmandan da öte bir şeydir. Tasdik, îmanın eylemidir. Sadaka da aynı kökten gelir. Bir adamın cebindeki parasının Allah'a ait olduğunu kabul etmesi îmandır, ayrı şeydir, ama onu Allah'ın istediği yerlere ulaştırıp sadaka yapması, bu konudaki îmanının sadâkatini ortaya koyması ayrı şeydir. Onun içindir ki Hz. Ebu Bekir efendimiz îman etmenin de ötesinde sıddîk idi. Yani îmanın sadâkatini, eylemini ortaya koyan idi.

Öyleyse bir kişinin herhangi bir konuya "İman ettim!" demesi yetmez. Aynı zamanda o kimsenin îman ettiği konuyu bizzat amel ha-line getirmesi şarttır. Böylece îmanının eylemini, îmanının sadâkatini ve ispatını ortaya koymuş olacaktır. İşte diyoruz ki bu adam ne îman etti, ne de bu îmanının sadâkatini ortaya koymak üzere amel işledi, îmanını amelle görüntüledi.

6. Ya da bu adamın malına bağımlılığı, malına olan sevgisi, tutkusu onu namaza götürmedi. Mala bakışı bozuk olduğu için namaz da kılmadı. Malı, mülkü, dükkanı, tezgahı onu bırakmadı ki namaza gidebilsin demektir.

7. Veya bu adam ne kıyameti tasdik etti, ne de onun için bir amel hazırladı. Böyle olunca ne yüzle çıkacak ki Allah'ın huzuruna!

Bunları yapmadı da:

Kezzebe yaptı ve tevella etti. Kezzebe, kefera'dan farklıdır. Kezzebe yalan saymak, kefera da inkâr etmek demektir. İnkâr etmekle yalan saymak, ayrı ayrı şeylerdir. Kefera inkâr etti, reddetti kabul-lenmedi demektir. Ama kezzebe yalanladı, yalan saydı demektir. Peki nedir yalan saymak? Yalan saymak, anlamakla, bilmekle, îman etmekle beraber gereğini yerine getirmemek demektir. Kabullenmekle beraber gereğine yönelmemek demektir. Dille inandığını iddia etmekle beraber hayatla yalanlamak demektir. Îmanla amelin, iddiayla hayatın uyuşmaması demektir. Evet adam yalanladı, yalan saydı, yok farz etti ve de yüz çevirdi.

Önce iki suç zikredildi, arkasından iki suç daha geldi. Yani bı-rakın tasdik etmeyi, kezzebe yaptı. Bırakın namaz kılmayı, yüz çevirip ilgisiz kaldı. Ya da inandım, îman ettim demediği gibi kezzebe ve te-vellâ yaptı. Yalanladı ve yüz çevirdi. Madem inanmadı, bari sussaydı veya karşı çıkmasaydı. Bari bir durup düşünseydi, dinleyip araştırsaydı, onu da yapmadı. Yani ilgilenmedi bile, yönünü bile dönmedi. Sonra da:

Sonra da gerile gerile, kasıla kasıla, ehline, iline keyif çatmaya gitti. Yani ehline, karısının yanına veya dükkanına, tezgahına, bürosuna keyif çatmaya gitti. Böyle kasıla kasıla, kurula kurula, salına sa-lına ehline doğru gitti. Anlaşılıyor ki durumundan, hayatından rahatsız olmadan bir gidiş anlatılıyor. Hem tasdikle ilgisi yok, hem namazla il-gisi yok, hem âhiret derdi yok, rahat ve huzur içinde kendi dünyasına, carkına curkuna gidiyor adam. Veya karısını kızını koluna takmış, hem millete teşhir ediyor, hem de hiç çekinmeden kasıla kasıla gidiyor ya, öyle bir gidiş.

Ya da bu mesajı ehline, hanımına, çocuklarına taşıması gerekirken, onlara başka şeylerle gidiyor adam. Akşam evine çocuklarına koltuğunun altında iki âyet, iki hadis taşıması gerekirken dükkanı taşıyor adam. "Şöyle aldım, böyle verdim, şöyle kazandım, şu kadar ka-zandım, şunu yaptım bunu ettim" diyerek dükkanını, iş dünyasını evine taşıyıp anlatıyor adam. Yani zavallı akşama kadar kendisini dükkânın, tezgâhın kulu, kölesi olduğu gibi akşam eve varınca çoluk çocuğuna da onları anlatıp oyalıyor onları. İşte o anlatılıyor sanki burada.

34-35. “Sana yazıklar olsun, yazıklar! Daha ne olsun, sana yazıklar olsun, yazıklar!”

Oh olsun sana, oh olsun! Yazıklar olsun sana yazıklar olsun! Veyl olsun sana veyl olsun! Gerektir sana bu gerektir! Lâyıktır sana bu lâyıktır! Veyl üstüne veyl, beddua üstüne beddua, lânet üstüne lânet. Elbette yaratıcısını, Rabbini tanımayan, O’nun kendisi için gönderdiği vahiyden habersiz bir hayat yaşayan kimse bu lâneti hak edecektir. Dünyanın kulu kölesi olmuş, o dünyanın da kendisinin de sahibi olan Allah’ın hayat programını reddetmiş bir kişiye veyl üstüne veyl olsun.

Bunlardan biri «’ÅG«. Ÿ¸«4 için, biri ´|ÅV«. ¸«: için, biri « ÅH«6 için, biri de ´|Å7«Y«#«: olmak üzere dört ´|«7²:Ï! kullanılmış, dört lânet okunmuş.

Ya da bu adamın hayatında bu sayılanların yanında sayılmayacak kadar daha evlâ var, hepsine veyl olsun, hepsine veyl olsun! Ya veyl olsun anlamına, ya da gerektir sana bu belâ gerektir anlamına. Oh olsun, bu belâ gerektir sana! Lâyıksın sen buna lâyıksın anlamınadır.

Peki ya biz ne yapacağız? Kur’an oh olsun dediğine göre elbette böylelerine biz de oh olsun! diyeceğiz. Yani adam hem İslâm’a karşı geliyor, hem İslâm’ın engellenmesine çalışıyor, sonra da başına bir belâ geldiğinde biz üzüleceğiz, öyle yok. Amma onun o hayattan kurtuluşu için çabalayacağız, o ayrı konudur tabii.

Ya da başta Allah’ı inkâr eden sana ancak böyle davranış yaraşır demektir bu evlâların manası. Senin gibi Rabbini reddeden, Rabbinin yasalarını reddeden, Rabbinin kitabıyla ilgi kurmayan birisinden ancak bunlar beklenir, başkası değil.

36-39. “İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır? O, akıtılan bir meni damlası değil miydi? Sonra kan pıhtısı olmuş, sonra Allah onu yaratıp şekil vermişti. Ondan, erkek-dişi iki cins yaratmıştı.”

Yani bu insan başıboş, mühmel bırakıldığını mı zannediyor. İhmal edilecek, unutulacak mı zannediyor kendini? Sümenaltı edilecek, hesap dışı bırakılacak, unutulacak mı zannediyor kendini? Öyle mi hesap ediyor? Hesabını, kitabını, hayatını bu anlayışın üzerine mi bina ediyor? Davranışlarını buna göre mi ayarlıyor? Hayat programını, yaptıklarının hesabının sorulmayacağı anlayışına mı bina ediyor? Ankebût sûresinde de aynı soru soruluyordu.

Süda, başı boş, ipsiz, yularsız, salık demektir. İbilu's süda, Arapça'da önüne ne gelirse yiyen yularsız deve için kullanılır. Yularını koparmış, ipini koparmış ipsiz deve. Hiçbir kayıt altına girmeyen, hiçbir sorumluluk taşımayan develer gibi mi zannediyor insan kendini? Yani o insan kendini hayvan mı sanıyor? Hayvanla kendisi arasında hiçbir fark göremiyor mu?

Bir insan düşünün ki dünyadayken îman etmemiş, üstelik îman edenlere de engel olmuş, fesat tohumları ekmiş ve bu fesat asırlarca gelecek nesillerin binlercesinin hayatını mahvetmiş. Şimdi böyle bir insan sıradan bir böcek gibi ölsün, yok olsun, bir daha dirilmesin, hesap sorulmasın, öyle mi? Adâlet mi bu? Olacak şey midir bu? Veya Allah'a inanmış, Allah'a Allah'ın istediği kulluğu icra etmek için bir ö-mür boyu çırpınmış, insanların saadet ve kurtuluşu için eziyetler çekmiş, kendi canını ortaya koymuş bir insan da, bir karınca gibi ölüp git-sin, bu yaptıklarının karşılığını görmeden yok olup gitsin öyle mi? Adâlet mi bu? Zâlimin, kan içenin zulmü yanına kâr kalsın, mazlumun âhı yerde kalsın öyle mi? Böyle bir durumda zâlimin önüne neyle geçilecek? Yaptıklarının yanına kâr kalacağına inanan, dirilip hesap so-rulmayacağını düşünen bir zâlimin zulmüne neyle engel olacaksınız? Bununla beraber insanları iyiliğe, hayır işlemeye, ıslahtan yana olmaya nasıl teşvik edeceksiniz? İyilik yapanlar enayi olmayacak mı o zaman? Kimi ikna edebilirsiniz iyilik yapmaya? Karşılığını göremeyeceği iyilikler yapmanın enayilik sayıldığı bir ortamda kim iyiliğe yönelebilecek?

Nasıl da unutuyor bu nankör insan atılmış bir damla sudan, bir nutfeden, meniden yaratıldığını? Ne çabuk unutuyor insan? Aklı başında değilken, bebekken, acizken, güçsüzken, bilgiden, kendini bile korumaktan acizken şimdi biz ona gücünü, bilgisini verirken bize karşı gelsin diye mi veriyoruz ona bunu? Bütün bunları bize kafa tutup isyan etsin diye mi veriyoruz? Bizim kendisine verdiklerimizi nankörce bize düşmanlıkta mı kullanıyor bu nankör insan?

Sonra da onu alâka yapmışız ve insan haline çevirmişiz. Üstelik tesviye de etmişiz onu. Gözünü, kulağını, elini, ayağını, aklını, fikrini, ferasetini de vermişiz ona.

Sonra da onu erkek ve dişi yapmışız. Tabi burada "Elem ne-kü" diye anlatılan insan Hz. Adem değil, Adem oğludur, insan cinsidir. Ve bu cinse soruluyor şimdi:

40. "Bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi? Elbette yeter."

Peki o insan oğlu yeniden diriltileceği konusunda neden hiç düşünmüyor? Onu dirilten öldürmeye, öldüren diriltmeye kâdir değil mi? Yaratırken bir damla

sudan yaratmaya kâdir de, öldükten sonra onu yeniden yaratmaya kâdir değil mi? Onu beceren bunu becere-mez mi? Hiç düşünmüyor musunuz? Hiç aklınız yok mu sizin?

Rabbimizin bu sorusuna karşılık: ***"Allahümme Fe belâ"*** denilir, böyle denmiş. Belâ Allah'ım! Evet Allah'ım! Doğru söylüyorsun ya Rabbi! Sen buna kâdirsin ya Rabbi! Bizi yoktan var eden Sen, bizi bir damla sudan yaratan Sen, bize şu anda sahip olduklarımızın tümünü veren Sen elbette ölümümüzden sonra bizi tekrar yaratabilirsin! Buna Senin gücün yeter Allah'ım! Bu konuda en küçük bir şüphemiz yoktur ya Rabbi! diyoruz.

Bu sûre ile alâkalı da bu kadar söz yeter. Rabbim gereğiyle amel etmeyi hepimize nasip etsin, kolay getirsin inşallah. Vel hamdü lillahi Rabbi'l âlemîn.